

Adopterade till Sverige

En kvalitativ studie av fyra adopterades erfarenheter och upplevelser

Av
Sara Törnkrantz

LUNDS UNIVERSITET
Socialhögskolan

Kandidatuppsats (SOPA63)
VT 2013

Handledare: Staffan Blomberg

ABSTRACT

Author: Sara Törnkrantz

Title: Adopted to Sweden, A qualitative analysis of four adoptees experience

Supervisor: Staffan Blomberg

Assessor: Eva-Malin Antoniusson

The aim of this study was to examine and analyze experiences that four people have of being adopted to Sweden. More specifically its aim was to try to understand why some of the adopted are showing mental illness and having mixed feelings of having two countries to relate to. I decided to do a qualitative content analyze on two autobiographies. The books are written by people who are adopted from South Korea and are describing their experiences of being adopted. I also decided to do two interviews with people who haven't wrote a book and that haven't sought their origin. The analyze of the empirical material was based on four themes that I thought captured what I wanted to get from the study. The themes were background, origin, categorization and discrimination. The social construction theory and the stigma theory were used in the analysis of the material. The responders in the study differs by age and what country there from. All of them have sought their roots in some way, and all of them have experience of a discriminating behavior in Sweden. The study shows that it's many different factors that you have to take in consideration when you analyze an adopted person's situation. Factors like age of the child when being adopted and what country the child is from are of importance. Other factors that can be of meaning are the culture change and the treatment of the adopted in Sweden. One conclusion of the study is that every adopted child is unique and special, and we must not tar everyone with the same brush. That is a very importing thing not to forget.

Key words: Adoption, international adoption, origin, categorization, discrimination.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

<i>Förord</i>	4
1 Inledning	5
1.1 Problemformulering	5
1.2 Syfte	6
1.3 Frågeställning	6
2 Bakgrund	7
2.1 Hur har internationella adoptioner sett ut genom tiderna?	7
2.2 Vad säger då lagar och konventioner?	7
2.3 Två läger	8
3 Tidigare forskning	9
3.1 Vad säger forskningen om internationella adoptioner?	9
3.2 Ursprungets betydelse	10
3.2.1 <i>Separationen</i>	10
3.2.2 <i>Att söka sina rötter</i>	10
3.3 Vad säger forskning om kategorisering och diskriminering av adopterade	11
4 Teoretiska utgångspunkter	11
4.1 Socialkonstruktivism	11
4.2 Stigma	13
5 Metod	14
5.1 Innehållsanalys	14
5.2 Intervju	15
5.3 Avgränsningar	15
5.4 Urval av empiri	15
5.5 Metodens tillförlitlighet	16
5.6 Metodens förtjänster och begränsningar	17
5.6.1 <i>Förtjänster</i>	17
5.6.2 <i>Begränsningar</i>	18
5.7 Etiska överväganden	18
5.8 Analys av material	19
5.8.1 <i>Kodning</i>	20
6 Resultat och analys	21
6.1 Bakgrund hos de adopterade	21
6.2 Vad säger de adopterade om sitt ursprung	23

6.2.1	<i>Bemötande när man har ett annat ursprung än det svenska i Sverige</i>	26
6.2.2	<i>Upplevelser av att vara "en i mängden" i sitt ursprungsland</i>	29
6.3	Erfarenheter av kategoriseringar och upplevelser av diskriminering	30
7	Slutsats	37
7.1	Avslutande ord	39
8	Referenser	41
Bilaga 1		42

FÖRORD

Jag vill först rikta ett stort tack till mina handledare som jag hade på min praktikplats som var helt underbara och som påverkade mitt intresse för internationella adoptioner. De tog med mig på en föreläsning som hölls av MIA, Myndigheten för internationella adoptioner och den föreläsningen påverkade mig djupt. Föreläsningen gav mig nya insikter om vad det innebär att vara adopterad och gjorde att jag ville veta mer, därav kom denna uppsats till.

Jag vill även tilldela min handledare Staffan Blomberg ett stort tack som har varit till stor hjälp under uppsatsens gång, både med sina kloka ord och sitt förråd av litteratur.

Jag vill tacka de personer som ställde upp på intervju. Tack för er öppenhet och att ni ville dela med er av era livsberättelser.

Sist men inte minst vill jag tacka min familj som har ställt upp för mig när jag har behövt tid för att färdigställa min uppsats.

Sara Törnkrantz

Lund, maj 2013

1 INLEDNING

”Barnet löper en mycket stor risk att växa upp som en särpling, vilket lätt kan leda till sociala komplikationer. Även utan att vara impopulärt avviker det från lekkamraterna och förblir en främling”

(Ur regeringsutredningen ”Adoption av utländska barn”, 1967)

Adoption är en avgörande händelse som påverkar dem som berörs resten av livet, det är därför en viktig samhällsfråga. Jag tycker att det är viktigt att belysa denna fråga för att adoptioner sker varje dag runt om i världen, verksamheten är omfattande och berör fler än 50 länder (Lindgren 2010, s 9). Samhället har en avgörande inverkan på hur adoptioner sker, vilka familjer som bildas och vilka livsvillkor de möter. Det följer ett ansvar för hur livet gestaltar sig för de adopterade i Sverige (ibid.).

1.1 Problemformulering

Adoptioner har förekommit sedan 1960-talets slut och närmare 50 000 barn har kommit till Sverige genom internationella adoptioner (Lindgren 2010, s 9). Adoption sker runt om i världen och många barn tas från sina ursprungsländer och kommer till ett helt annat land än vad de är vana vid. De får uppleva helt andra dofter, helt andra miljöer och ett helt annat språk. Mina tankar kretsar kring hur det påverkar ett barn, om det innebär något för barnet att dras från sitt födelseland. Är ursprunget av betydelse? Jag anser att det är viktigt att fundera över hur adoption fungerar och hur de som adopteras till Sverige mår.

Internationell adoptionsverksamhet regleras av svensk lagstiftning och internationella konventioner och har även en myndighet MIA, myndigheten för internationella adoptioner som har hand om de olika adoptionsorganisationerna. I Haag 1993 antogs en konvention om skydd av barn och samarbete vid internationella adoptioner (1993 års Haag-konvention). Konventionen innebär att adoption endast får ske enligt barnets bästa och att det finns ett utbrett samarbete mellan ursprungslandet och mottagarlandet (ibid.). I föräldrabalken kap 4 § 6 talas det återigen om barnets bästa när det gäller adoption av barn (Föräldrabalk 1949:381).

Citatet ovan (regeringsutredningen 1967) tolkar jag som att man redan från start när internationella adoptioner började ta form i Sverige, visste att det kan uppstå en viss problematik och att resan för de som adopteras hit från andra länder runt om i världen kan få det svårt med att komma in i samhället. Vad detta beror på forskas det en del på. En del forskare talar om en viss sårbarhet hos adoptivbarnet, att adoptivbarn på grund av sin bakgrund har en psykisk sårbarhet som i perioder av stress kan bidra till psykisk ohälsa (Andersson 2010, s 67). Lindblad talar också om denna sårbarhet och syftar på att adoptivbarnets ålder vid adoptionen och vilket ursprungsland de

kommer ifrån är av betydelse (Lindblad 2004, s 29). Lindblad menar på att det är inte adoptionen i sig som är problemet utan faktorer kring adoptionen. Han syftar på, förutom ovan nämnda faktorer, att kulturbytet, adoptivföräldrarnas personliga förutsättningar och även bemötandet av ett annorlunda utseende i mottagarlandet spelar roll (ibid, s142.).

Det finns en stigmatisering i samhället som är svår att undgå. Det pågår en ständig kamp i samhället om normalitet och många vill vara inom den kategorin. Många i samhället vill vara ”normala”. Vad som är ”normalt” är en komplicerad fråga för det är något som skiljer sig från kultur till kultur. De adopterade i samhället vittnar om att de känner att de inte blir bemöta som den ”svensk” som de känner sig utan att deras yttre skapar en kategorisering av dem som inte riktigt stämmer. Carlberg och Jareno (2007) tar upp just denna problematik, att de adopterades självbild kan hamna i en konflikt med omvärldens kategorisering av dem. Att känna sig svensk men att bli behandlad som “icke-svensk” (Carlberg & Jareno 2007, s 114).

Landerholm (2003) framhåller något i denna fråga som jag fann intressant. Hon menar på att de adopterade har sin status skriven i kropp och ansikte men att de känner sig totalt svenska inuti. Det på grund av en sådan självklar sak som att en känsla av nationalitet är inte medfödd, de känner att de har en svensk nationalitet men blir bemöta som om de hade någon annan (Landerholm 2003, s 106).

Många frågetecken uppstår hos mig, dels kring de adopterades bakgrund och ursprung, har det betydelse för framtida tillvaro och dels kring om de adopterade har erfarenheter av kategoriseringar och upplevelser av diskriminering och vad innebär det i sin tur?

1.2 Syfte

Syftet med denna studie är att undersöka och analysera erfarenheter och upplevelser, gällande bakgrund, ursprung, kategoriseringar och diskriminering, från fyra personer som har blivit adopterade till Sverige.

1.3 Frågeställning

- I vilken utsträckning och i så fall på vilket sätt har de adopterade varit intresserade av att söka sitt ursprung? Vad har de för upplevelser och erfarenheter av sitt ursprung?
- Har de adopterade erfarenheter av kategoriseringar?
- Har de adopterade upplevelser av diskriminering?

2 BAKGRUND

2.1 Hur har internationella adoptioner sett ut genom tiderna

Möjligheterna till att adoptera infördes i Sverige 1917 och det stod klart redan från början att alla adoptioner skall vara för barnets bästa (Lindgren 2010, s 10). Internationella adoptioner började ta form i Sverige först efter andra världskrigets slut som en krisinsats för att ta hand om drabbade barn (Lindgren 2010, s10). På följande sätt kom Koreakriget och konflikten i Vietnam att skapa en ökning av internationella adoptioner. Från att ha varit en reaktion på krisituationer skedde en strukturell förändring i både ursprungsländerna och i mottagarländerna och istället styrdes adoptioner av utbud och efterfrågan (ibid.). På 1960-talet handlade adoption inte längre om en humanitär insats eller en form av bistånd, det som styrde var individens längtan efter barn. Detta i sin tur skapade många frågor om vidare det var rätt att flytta barn över nationsgränser och funderingar kring hur man skulle reglera adoptionerna (ibid.).

2.2 Vad säger då lagar och konventioner?

Internationell adoptionsverksamhet regleras av svensk lagstiftning och internationella konventioner; FN:s barnkonvention om barnets rättigheter och 1993 års Haagkonvention om skydd av barn och samarbete vid internationella adoptioner (Carlberg& Jareno 2007, s 32). Carlberg och Jareno (2007) framhåller att tolkningen av båda konventionerna är följande..”för att ett barn skall kunna uppnå en fullständig och harmonisk utveckling av sin personlighet bör barnet växa upp i en familjemiljö, i en omgivning av lycka, kärlek och förståelse”.. och även med beaktande till barnets bästa (ibid.). Sverige anslöt sig till Haagkonventionen 1997. Haagkonventionen grundas på ett samarbete mellan ursprungsländerna och mottagarländerna. Konventionen styr så att varje land har som främsta mål att göra det möjligt för barnet att stanna kvar i sin ursprungsfamilj. Om inte det går så ska det utredas om barnet kan vara hos släktingar eller andra, i ursprungslandet. Det är först när inte det är möjligt som man kan utreda om det är för barnets bästa att adopteras till ett annat land (ibid, 33). Det är socialnämnden i Sverige som utreder om de som ansöker om att adoptera är lämpliga för att ta emot ett barn. Då får man ett så kallat medgivande. I SOU (statens offentliga utredningar) 2003:49 framhålls mottagarlandets ansvar för att tillgodose det särskilda behov av stöd och hjälp som barnet och dess nya föräldrar kan ha (ibid.).

Det finns idag fem auktoriserade adoptionsorganisationer. MIA, som är myndigheten för internationella adoptioner, beslutar om auktorisation av adoptionsorganisationerna. De har även ansvar för tillsyn och att adoptionsbyrån handlar enligt lagar och konventioner. Sveriges krav är att alla länder som Sverige adopterar ifrån skall ha en adoptionslagstiftning eller en reglering av internationell adoption. Ett annat viktigt villkor är att adoption skall ske utan vinstintresse (ibid, s

34.). Här kommer vi in på de etiska frågorna kring adoption och leder oss in på nästa fråga, hur människor i världen ställer sig till internationella adoptioner?

2.3 Två läger

Det råder idag stora oenigheter kring om internationella adoptioner bör äga rum. Diskussionen handlar om vidare det är en fråga om *risk* eller *skydd*. Andersson (2010) framhåller i sin text om ambivalensen som råder i framskrivningarna om internationell adoption. Andersson menar på att det finns en kritik som handlar om att det finns en risk att barnen "blir brickor i ett ekonomiskt spel, som drivs av vuxnas barnlängtan" eller "om det är rätt att flytta barn från sin ursprungliga geografiska, biologiska och kulturella miljö till ett nytt land och till nya föräldrar" (Andersson 2010, s 61). De som förespråkar att det är ett skydd hävdar att "det finns skäl och tro att det går bättre för barnen för att de adopteras" och att "det är viktigt att slå fast att adoption inte är en riskfaktor utan en skyddande faktor" (ibid.).

Även Lindgren (2010) tar upp denna problematik och framhåller att det finns tre olika positioner till internationella adoptioner, *förespråkarna*, *motståndarna* och *pragmatiker* (Lindgren 2010, s15). Lindgren säger att man kan se dessa olika ställningstagande som olika linser varav man kan titta på, analysera och diskutera internationell adoption genom.

Förespråkarna är positiva till internationell adoption och anser att det bör uppmuntras och underlättas. De menar på att det är en idealisk lösning som förser barnets bästa. De hänvisar till att de flesta adopterade klarar sig bra i livet. De ser de negativa konsekvenserna, såsom ekonomisk ersättning vid adoption och kidnappning, som en begränsad företeelse (ibid, s16.).

Motståndarna däremot framhäver den negativa sidan av internationella adoptioner och hävdar att problemen med mutor, kidnappning och ett generellt oetiskt förfarande är för utbredd. De menar på att barn blir handelsvaror och tas från "fattiga" länder till "rika" länder. De säger även att de inhemska adoptionerna hämmas och mindre kraft ägnas åt att försöka lösa problemet i landet. De anser att länderna istället ska ägna sig åt att bygga upp ett samhälle som kan ta hand om barnen som behöver hjälp (ibid.).

Pragmatikerna (realisterna) är de som står mellan dessa två läger och de ser internationell adoption som en legitim form av familjebildning och menar på att det är en verklighet som är svår att varken vara för eller emot. De erkänner att det finns problem och anser att det måste förebyggas och förhindras genom reglering. De menar på att inhemska adoptioner måste gynnas och att det är viktigt att förbättra omhändertagandet av barn i deras födelseländer. Om ett barn inte kan få en familj i sitt födelseland ser de positivt på internationell adoption (ibid.).

Barfoed (2008) för också en intressant diskussion om adoption som en ifrågasatt praktik (Barfoed 2008, s 23). Barfoed talar om att de "rika" och de "fattiga" möts i en önskan att lösa vad som ses

som ett socialt problem- de föräldralösa barnen. Barfoed refererar till Berebitsky (2000) som framhåller att tillgång och efterfrågan är en stark drivkraft och menar på att adoption är en lösning på olika slags problem, för biologiska föräldrar, adopterade och för adoptivföräldrarna (ibid.). Barfoed talar vidare om att flytta barn från ”fattiga” länder till ”rika” länder och menar på att man inte kan hämta barn från fattiga länder utan reaktioner längre, hon tar Madonnas adoption som exempel. Barfoed (2008) refererar till kritiker som menar på att adoption kan ses som en institution som är byggd av ett västorienterat tänkande och som flyttar ofrivilliga barn från ”outvecklade” länder till ”rika västländer”(ibid.). Diskussionen bara fortsätter och jag kommer i slutet på uppsatsen att föra diskussionen vidare. Jag anser att det är en viktig fråga att belysa och förhålla sig till. Jag tycker att det är viktigt att ta på sig de olika linserna som Lindgren talar om för att få en helhetsbild på vad internationell adoption verkligen handlar om.

3 TIDIGARE FORSKNING

3.1 Vad säger forskningen om internationella adoptioner?

I slutorden av sin bok, *Adoption* säger Frank Lindblad, barn och ungdomspsykiatriker, docent vid Karolinska institutet i Stockholm, att de som är internationellt adopterade klarar sig ”tillräckligt bra” (Lindblad 2004, s 215). Lindblad tar upp faktorer såsom utbildning, psykisk ohälsa/sårbarhet och anknytning/relationer. Lindblad redovisar för ett antal undersökningar som visar på att det går ganska bra för de som är adopterade i Sverige, ett exempel gäller utbildning där de personer som är adopterade har väldigt bra resultat (ibid.). Det i sin tur kan problematiseras av psykoterapeuten Lotta Landerholm som framhåller att många adopterade tar på sig ”duktig rollen” som en överlevnadsstrategi (Landerholm 2003, s 227). Landerholm påtalar att det är många adopterade som vittnar om att de känner att det finns ett outtalat krav på duktighet och att de måste bevisa någonting. (ibid, s 99.).

Lindblad diskuterar även psykisk ohälsa hos de adopterade. Det råder en diskussion om ohälsa i samband med adoption och då i form av sårbarhet (Lindblad 2004, s 215). Sociologen Malinda Andersson diskuterar i sin avhandling ”Blodets och rötternas logik”, sårbarhet och hur det framhävs i texter att de som är adopterade har genom sin bakgrund en ökad sårbarhet (Andersson 2010, s 67). Även Elizabeth Martinell Barfoed, forskare vid socialhögskolan i Lund, diskuterar sårbarhet hos de adopterade och refererar till Alexina Mcwhinnie som menar på att ”den adopterades uppväxt är att betrakta som särskild och kan därför inte jämföras med det biologiska barnets uppväxt (Barfoed 2008, s 29). Barfoed talar vidare om varför adoptivbarnet framställs som ”särskilt”. Hon menar på att själva adoptionshändelsen, att byta familj/närmiljö och separationen, gör att adoptivbarnet kan betraktas som ”särskilt” (ibid, s 90). Det för oss till diskussionen kring separationen som alla

adoptivbarn har gemensamt. Många forskare diskuterar just ursprungets betydelse för adoptivbarn.

3.2 Ursprungets betydelse

3.2.1 Separationen

Alla adoptivbarn har åtminstone varit med om en separation, från sin biologiska mor. Adoptivbarnet har även i någon mån, förhoppningsvis, redan innan adoptionen, börjat anknyta till någon. Lindblad (2004) talar om anknytning och barnets medfödda strävan att anknyta till någon omsorgsperson (Lindblad 2004, s 52). Om ett barn inte har haft möjlighet att knyta an till någon så kan det få förödande konsekvenser senare i livet med svårigheter att utveckla anknytningsrelationer (Carlberg & Jareno 2007, 59). Det för diskussionen vidare in på betydelsen av åldern vid adoptionen. Många forskare talar om ålderns betydelse vid adoptionen. Studier visar att om barnet har spenderat en lång tid på barnhem (mer än 2 år) innan adoptionen så kan det resultera i att barnet får svårigheter med relationer i framtiden (ibid.). Andersson (2010) talar också om separationen; *”Gruppen adoptivbarn är ingen homogen grupp. Varje adoptivbarn är unikt med egna erfarenheter och behov. Men alla har de en sak gemensam, de har av olika anledningar separerats från sina biologiska föräldrar”* (Andersson 2010, s 62). Andersson ta upp en viktig sak att komma ihåg, att adoptivbarn inte är en homogen grupp. Det är lätt att den kategorisering skapar en förståelse som inte är sann, att man tar för givet att adoptivbarn är på ett visst sätt och fungerar på ett visst sätt. Jag kommer att tala vidare om kategoriseringar senare i undersökningen.

3.2.2 Att söka sina rötter

Många frågor går in i varandra när man tittar på forskningen. Andersson (2010) talar om begäret efter ursprunget och kommer då in på föregående tema som handlade om separationen. I nästa andetag talar hon om identitet och identitetsskapande (Andersson 2010, 83). Det är just detta som gör diskussionen så intressant och så utbredd. Det är dock svårt att tala om bara en sak när allting flätas samman. Andersson (2010) talar vidare om identitet och diskuterar att de som är internationellt adopterade har ett ”extraarbete” att uträtta i sin identitetsbildning, då i jämförelse med andra ungdomar (ibid, 84). Andersson citerar en annans persons text som menar på att de adopterades identitet är mer komplex för att den består av olika dimensioner av annorlundaskap, såsom utseende, etniskt och kulturellt ursprung eller handikapp.

Andersson (2010) tar upp diskussioner om ursprunget som problematiserar att tillhöra två nationer, två familjer. Hon menar på att det kan skapa en dubbelhet hos de adopterade (Andersson 2010, 85).

Barfoed (2008) diskuterar de adopterades intresse eller ointresse för att söka sina rötter. Med begreppet söka rötter menar Barfoed att de som är adopterade försöker hitta sina biologiska

föräldrar och/eller söker sig tillbaka till sitt födelseland för att se var de kommer ifrån. Barfoed menar på att söka rötter i sig kan ställa adoption som problem eller lösning. Som jag tolkar Barfoed så skall man inte problematisera ”söka rötter” begreppet, att söka sina rötter behöver inte innebära att personen ifråga mår dåligt eller har problem. Barfoed tar upp exempel på personer som är adopterade och som har sökt sina rötter. De anser att det är helt irrelevant att de kommer från ett annat land och menar på att ”jag är svensk” (Barfoed 2008, 117).

3.3 Vad säger forskning om kategorisering och diskriminering av adopterade?

”Jag är svensk” som citatet ovan, tolkar i alla fall jag, handlar om att man har blivit kategoriserad som någon annan på grund av exempelvis sitt utseende. Det är vanligt att adopterade vittnar om att de måste försvara att de är svenskar. Carlberg och Jareno för en diskussion om just detta, att ha en identitet på insidan och en på utsidan. De talar om etnisk självidentifikation och extern identifikation (Carlberg & Jareno 2007, 114). Alltså att de adopterades självbild kan hamna i en konflikt med omvärldens kategorisering av dem. Att känna sig svensk men att bli behandlad som ”icke-svensk” (ibid.). Landerholm framhåller något i denna fråga, att de adopterade har sin status skriven i kropp och ansikte men att de känner sig totalt svenska inuti. Det på grund av en sådan självklar sak som att en känsla av nationalitet inte är medfödd, de känner att de har en svensk nationalitet men blir bemötta som om de hade någon annan (Landerholm 2003, 106).

I forskning framställs enligt Andersson adopterade utifrån vad de inte är, med icke benämningar såsom ”icke-vit” eller ”icke-skandinavisk. De benämns även utifrån att de avviker från övriga befolkningen, de är ”annorlunda” eller ”exotiska” (Andersson 2010, 99-100). Carlberg och Jareno (2007) talar om coping strategier som adopterade använder sig av när de blir bemöta med fördomar. Okända människor kanske inte uppfattar de som är internationellt adopterade som svenskar utan bemöter dem som invandrare eller flyktingar. Jag kommer att diskutera det utförligare längre fram.

4 TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER

4.1 Socialkonstruktivismen

Jag har valt att använda mig av den socialkonstruktivistiska teorin i ett försök att förstå en del av vad det innebär att vara internationellt adopterad. Enligt Wenneberg (2000) så är den socialkonstruktivistiska teorin en uppgörelse med andra traditionella synsätt såsom realism, rationalism, humanism och positivism (Wenneberg 2000, 10). En socialkonstruktivist tar inget för givet utan försöker avslöja de direkta fenomenen och se det som ligger bakom, att demaskera sanningen om verkligheten (ibid.). Som jag tolkar Wenneberg så menar han på att det vi ser är inte alltid sant. Vi måste vara kritiska till världens alla fenomen och se bakom det som händer runt oss

hela tiden.

Socialkonstruktivismens utgångspunkt är att man skall akta sig för att anta att sociala handlingar är naturliga. Wenneberg (2000) tar upp ett exempel som jag tycker symboliserar det på ett bra sätt. Att uttrycka sorg genom att gråta skulle de flesta människor anse är naturligt, en socialkonstruktivist anser att det är socialt konstruerat. Alltså, de menar på att i vissa länder gråter folk när de uttrycker sorg, men i andra länder uttrycker man sorg genom att skrika och kasta med kroppen (Wenneberg 2000, 11). Slutsatsen blir att det råder olika sorgemönster i olika länder och hur kan det då vara naturlig konstruerat? Att uttrycka sin sorg är liksom många företeelser här på jorden skapade av oss människor i sociala sammanhang.

I Berger och Luckmanns bok *Kunskapsociologi* (1966) fokuseras det på hur individen uppfattar och formar sin sociala verklighet. De menar på att ”verkligheten konstrueras socialt och att kunskapsociologin måste analysera de processer genom vilka detta sker” (Berger & Luckmann 1966, 10). Nyckelorden som jag tolkar Berger och Luckmann är just ”kunskap” och ”verkligheten” och frågorna de ställer sig är; Vad är verkligt? Och hur ska vi kunna veta något? (ibid.). De menar på att människan tar sin ”verklighet” och sin ”kunskap” för givet och tänker inte på vad som är ”verkligt” för en själv (ibid, s 11.). Som jag tolkar Berger och Luckmann så menar de på att människor, trots att de är i samma situation, så har de olika ”verkligheter”. Berger och Luckmann beskriver vardagslivets verklighet och menar på att det finns många verkligheter i världen och de är människan medveten om men människan har en verklighet som är den dominerande och det är den som blir ens egen vardagslivets verklighet (ibid, s 33.). Jag finner detta påstående väldigt intressant för det är något som har slagit mig många gånger under intervjuerna som jag genomförde. Jag upplevde att jag kunde tänka mig in i mina intervjupersoners ”verklighet” och allt vad den innebär. Det är spännande att se in i någon annans ”verklighet” och försöka förstå någon annans sanning, någon annans sats.

”*Kunskap betraktas som socialt konstruerad snarare än objektivt given*” (Berger & Luckmann 1966). I ett försök att förstå detta citat, de menar att många människor tror sig veta saker, de tror sig ha ”kunskap”! Men vad är kunskap och vem säger att det är kunskap? Alla människor lever i sin verklighet, med sin subjektiva sanning och den kunskapen som kommer ut är påverkad av den som har skapat den, alltså objektivt given.

Wenneberg (2000) talar om samhället som något som består av en rad institutioner som vi inte tänker på är socialt konstruerade, de bara finns där (Wenneberg 2000, s 11). Ett exempel som han tar upp är det monetära systemet (penningssystemet). Det är ett påhitt av människan (social konstruktion) som har skapats för att få samhället att fungera, och vi går på det. Vi tror att pengar är något värdefullt och tar en bit papper (som det egentligen är) och går och handlar med den (för att vi har konstruerat att pappersbiten är värdefull) (ibid.). För att dra en parallell till

adoptionens diskurs så kan man påstå att adoption är en institution som är skapad av människan för att få samhället att fungera. Det finns barn i nöd och de behöver hjälp, vi konstruerar en lösning, fenomenet adoption föds. Barfoed (2008) hänvisar till en annan socialkonstruktivist Sacks (2000) som utvecklade ett begrepp på 1960-talet, *Membership categorization devices*, MCD:s. Han menar på att det är en förklaring som används när personer definieras in i en given kategori (Barfoed 2008, s 53). Berger och Luckmann (Barfoed 2008) tolkar detta och säger att genom att veta vilken kategori en person länkas till finns omedelbart en tolkningsram att ta till för att förklara handlingar och reaktioner (ibid.). Det är just detta som adoptivbarn lätt hamnar i, att få en kategori som adoptivbarn och döms utefter den kategori och inte efter sin egen person.

4.2 Stigma

”Varje samhälle avgör vilka medel som kommer till användning för att dela in människor i kategorier, samt vilka egenheter som uppfattas som vanliga och naturliga för medlemmarna inom varje sådan kategori” (Goffman 1963, s 11).

Citatet ovan behöver inte någon förklaring utan är ganska beskrivande. Goffman talar om den stigmatiserade individen som ofta får möta samhällets stereotypa krav och förväntningar. Han skriver om strategier för hur individen ska bemöta samhället, ska individen skylta med sitt stigma eller ska hen dölja det? Ska individen anpassa sig till det ”normala”? (ibid.).

Goffman börjar sin bok *Stigma*, med att berätta om grekerna som skapade begreppet stigma, som betyder den situation som drabbar en individ som av någon anledning inte är i stånd att vinna fullt socialt erkännande. De skapade begreppet för att ”beteckna kroppsliga tecken som är avsedda att påvisa någonting ovanligt eller nedsättande i en persons moraliska status” (ibid.). I föreliggande stycke har jag talat om just detta, att barn som är internationellt adopterade har sin status skrivna i kropp och ansikte (Landerholm 2003, s 106). Att vara internationellt adopterad kan innebära att ha två länder att förhålla sig till på ett eller annat sätt, på något sätt ”avviker” man från samhällets norm Goffman framhåller att det finns tre typer av stigma; den kroppsliga missbildningen av skilda slag, den andra är olika fläckar på den personliga karaktären vilka uppfattas som viljesvaghet, allt uppslukande eller onaturliga lidelser, homosexualitet, alkoholism, fängelsevistelse, psykiska rubbningar mfl, och den sista är tribala (stambetingande) stigma som ras, nation och religion (Goffman 1963, 14). Goffman beskriver att människan jämförs med de ”normala” i samhället. De som har drag eller en egenskap av något som inte kan undgå uppmärksamhet, han blir dömd utifrån det man ser. Människan vidtar sedan åtgärder av diskriminerande former och skapar termer på de som avviker, exempel krympling, bastard eller idiot (ibid, 15.).

Goffman talar även om social och personlig identitet (Goffman 1963, 112). Då menar han den subjektiva känslan av sin egen situation och sin egen kontinuitet som en människa i kontrast till sina

olika sociala erfarenheter (ibid.). Goffman framhåller att individen som är stigmatiserad kan uppleva en ambivalens (motstridiga känslor) i relation till det egna jag. Det beror på att individen i samhället förvärvar en viss identitetsstandard som han tillämpar på sig själv men som han inte kan leva upp till (ibid, s 113.).

5 METOD

I undersökningen används en kvalitativ metod, dels i form av en kvalitativ innehållsanalys på två självbiografier och dels i två semistrukturerade intervjuer. För att min undersökning ska ge en djupare insyn på de adopterades historia har jag valt en kvalitativ studie och inte en kvantitativ studie som enligt Bryman (2011) är mer inriktad på siffror än ord (Bryman 2011, s 340). Bryman menar på att vissa forskare anser att en kvalitativ forskningsstrategi är induktiv, vilket innebär att det är forskningsresultaten som leder fram till eventuella slutsatser eller teorier om olika fenomen (ibid.). En kvalitativ metod är även tolkande, som Bryman (2011) säger interpretativistisk. Med det begreppet menar Bryman att tyngden av förståelse är hos den sociala verkligheten genom hur personerna i en viss miljö tolkar denna verklighet (ibid, s 341). Bryman menar även på att den kvalitativa metoden är konstruktionistisk, vilket innebär att alla sociala egenskaper skapas i samspel mellan individer och det finns inga företeelser som ”bara finns där ute” (ibid.).

5.1 Innehållsanalys

Jag har valt att göra en innehållsanalys på mitt empiriska material i form av självbiografier. Jag anser att det är en metod som för fram intressanta aspekter i materialet. Bryman (2011) talar om innehållsanalys och menar på att det är den metod som är vanligast när det gäller kvalitativ analys av dokument (Bryman 2011, s 505). Bryman menar på att en innehållsanalys innebär att man söker efter teman i materialet som man vill analysera (ibid.). För min innehållsanalys (och även för intervjuerna) har jag valt följande teman, bakgrund, ursprung, kategorisering och diskriminering (se bilaga 1).

Bryman talar vidare om Altheide (Bryman 2011) som har skisserat en metod av innehållsanalys som han kallar för etnografisk innehållsanalys (ECA). Denna metod inbegriper vissa steg i processen och de beskrivs så här: Formulera en forskningsfråga, gör sig bekant med den kontext i vilken dokumenten har skapats/skapas, gör sig bekant med ett mindre antal dokument (6-10 stycken), genererar några kategorier som kan styra insamlingen av data och utforma ett schema för datainsamlingen i termer av de kategorier som formulerats, prövar schemat genom att tillämpa det vid insamling av data från ett antal dokument och som sista steg revidera schemat och välja ut ytterligare fall för att vässa schemat (Bryman 2011, s 506). Denna sorts av metod tycker jag är

tillämpbar när det gäller min undersökning och har inriktat mig på denna sorts av innehållsanalys.

Jag har valt att göra en innehållsanalys på två böcker och tänkte här presentera dem lite kort. Min första bok heter ”Blod är tjockare än vatten” och är skriven av Astrid Trotzig, är 26 år (när hon skrev boken), adopterad från Sydkorea 1970. Min andra bok heter ”Gul utanpå” och är skriven av Patrik Lundberg, är 30 år och adopterad från Sydkorea 1983.

5.2 Intervjuer

Jag har även valt att genomföra två semistrukturerade intervjuer för att försöka fånga hur det är att vara adopterad i Sverige. Intervjuer är enligt Bryman (2011) vanligt förekommande i den sociala världen och sannolikt den mest använda metoden i kvalitativ forskning (Bryman 2011, s 203). När man utför en semistrukturerad intervju använder man sig av en lista med specifika teman som ska beröras, en så kallad intervjuguide (se tema 5.1). Det finns frihet för intervjupersonen att i intervjun, utforma svaren på sitt eget sätt. Det finns även utrymme till att ställa frågor utöver intervjuguiden om intervjuaren vill spinna vidare på något som respondenten har sagt (ibid.). Jag har vid intervjutillfällena använt mig av en diktafon och i efterhand transkriberat mitt empiriska material. Jag har valt att avidentifiera mina intervju personer på grund av etiska skäl (se 5.7). Jag kommer här att presentera de personerna som jag intervjuade. Min första intervju var med en kvinna, kallad Rasa, intervjun hölls i hennes lägenhet och höll på i cirka 1 h. Rasa är 40 år och adopterad från Bangladesh 1977, 3 ½ år gammal. Min andra intervju person som jag kallar Stina, var en telefonintervju på grund av brist på tid och höll på i ca 40 min. Stina är 22 år och adopterad från Ryssland 1991, som nyfödd.

5.3 Avgränsningar

Jag har inriktat mig på personer som är adopterade till Sverige i 20-40 års ålder. Länderna som personerna är adopterade ifrån varierar och det beror på att jag inte har haft ett urval gällande det. Jag har valt att koncentrera mig på internationella adoptioner för att jag var intresserad av just den spänningen mellan länderna, kontrasten mellan att vara född i ett land och växa upp i Sverige.

5.4 Urval av empiri

Jag har använt mig av både ett målinriktat urval och av ett snöbollsurval. Undersökningen började med att jag valde ut böcker som passade min frågeställning och syfte. Jag har sökt efter skönlitteratur på nätet med sökord adoption, biografi och självbiografi för att få fram böcker som kan svara på min frågeställning. I efterhand bestämde jag mig för att även göra intervjuer för att få en större bredd i min undersökning. Med ett målinriktat urval menar Bryman (2011) att man har ett

urval som kan svara på den aktuella frågeställningen (Bryman 2011, s 434). Att forskaren inte har som mål att välja ut sina respondenter på ett slumpmässigt sätt utan att man har valt de personerna som kan säkerställa ett stort mått av variation, och därför skiljer sig respondenterna sig åt genom viktiga kännetecken eller egenskaper (Bryman 2011, s 392). I min undersökning gällde det just egenskaperna om de sökt sitt ursprung eller inte.

När jag skulle hitta personer till att genomföra intervjuer så stötte jag på en del problem. För att undersökningen skulle få en så stor bredd som möjligt var jag ute efter personer att intervjua som i kontrast till de personerna i mina självbiografier, inte hade sökt sitt ursprung. I mitt sökande efter de personerna så blev det istället ett snöbollsurval på grund av att den personen jag hade valt ut ej kontaktade mig och föll ur undersökningen. Personerna som jag till slut fick intervjua fick jag genom den personen som sen inte medverkade i undersökningen. Ett snöbollsurval är enligt Bryman (2011) i likhet med ett bekvämlighetsurval, att forskaren initialt tar kontakt med de personer som är relevanta för undersökningen och sedan får fler respondenter med hjälp av de till en början utvalda respondenterna (Bryman 2011, s 196).

5.5 Metodens tillförlitlighet

För att värdera den kvalitativa metodens tillförlitlighet använder jag mig inte av begreppen validitet och reliabilitet. Bryman (2011) refererar till Guba och Lincoln som talar om begrepp som *tillförlitlighet* och *äkthet* (Bryman 2011, s 353), istället för de mer kvantitativa begreppen *validitet*, som rör frågan om undersökningen mäter det den anser att göra, och *reliabilitet*, om hur pålitliga resultaten är i en undersökning, om undersökningen görs på nytt kommer den då få samma resultat eller kan det vara tillfälligheter eller slumpmässiga saker som påverkar (ibid, s160-163).

Begreppet *tillförlitlighet* beskrivs som att det består av fyra delkriterier: trovärdighet (istället för intern validitet), överförbarhet (extern validitet), pålitlighet (reliabilitet) och en möjlighet att styrka och konfirmera (objektivitet) (ibid, s 354). När det gäller tillförlitlighet så handlar det mycket om att skapa tydlighet, att ge tillbaka resultaten till respondenten, att anta ett granskande synsätt, att skapa en fullständig och tillgänglig redogörelse av alla faser av forskningsprocessen (Bryman 2011, s 355). Begreppet *äkthet* handlar mer om att undersökningen ska ge en rättvis bild av de som studerats, om undersökningen hjälper de som medverkat till en bättre förståelse om sin sociala situation och om undersökningen har hjälpt de som medverkat till förändring (ibid, s 357).

Att studera självbiografier innebär en del problem när det kommer till riktighet och pålitlighet och jag kommer att diskutera det i följande stycke. Bryman (2011) talar om självbiografier som dokument och hur de måste gå igenom fyra bedömningskriterier, om materialet är äkta, är materialet utan förvrängningar och felaktigheter, är materialet typiskt för den kategori det tillhör, om inte i vilken grad, är materialet tydligt och begripligt? (Bryman 2011, s 489). Bryman framhåller

att det är viktigt att veta i vilket syfte självbiografin är framtagen, det kan spegla innehållet och att ta reda på om det är en så kallad spökskrivare (inte den verkliga upphovsmannen). Bryman (2011) menar på att det har blivit ett vanligt förekommande problem hos berömda personer (Bryman 2011, s 491). Jag har med detta påstående i tanken valt att inte ta självbiografier skrivna av kändisar för att få en så stor tillförlitlighet som möjligt.

Det finns enligt Scott (Bryman 2011) två anledningar till oro när det gäller personliga dokument, dels den konkreta riktigheten och dels om de verkligen återger författarens sanna tankar och känslor (ibid.). Scott menar även på att självbiografier ska behandlas med en sund skepticism, de kan vara ett led i skapandet av ett visst rykte (ibid.).

Tillförlitligheten till semistrukturerade intervjuer kan påverkas av intervjupersonens fokus, istället för att gå in i undersökningen med en allmän vilja att utforska ett område eller tema, kommer intervjupersonen sträva efter svar på vissa specifika frågeställningar (Bryman 2011, s 416). Tillförlitligheten ökar på grund av användandet av diktafon, materialet har transkriberats och går att granskas (ibid, 428). Det är viktigt att fånga respondenternas svar i deras egna ordalag för att sedan ha möjlighet att analysera dem (ibid, 420.).

5.6 Metodens förtjänster och begränsningar

5.6.1 Förtjänster

Meeuwisse och Swärd (2008) framhåller förtjänster med biografier. De menar på att en självbiografi är en reflexiv granskning av det egna jaget och utifrån biografien kan läsaren se det mönster som har format huvudpersonens existens (Meeuwisse & Swärd 2008, s 73). De säger att det biografiska reflekterande blev föremål för samhällsvetenskaplig forskning redan på 1920-talet. Anledningen till det var att de ville samla in och analysera personliga berättelser med syfte att undersöka socialt liv och kulturella mönster (ibid.). Det fångar lite av mitt eget syfte till varför jag vill göra en analys på självbiografi. Jag vill fånga kärnan i de personernas liv och se om jag kan sätta perspektiv på det. Meeuwisse och Swärd (2008) säger att den metoden gav rik kunskap om personernas meningsskapande, det sociala livets komplexitet och vardagliga relationer (ibid.).

Förtjänster med semistrukturerade intervjuer är att intervjuprocessen är flexibel. Intervjupersonen har en viss frihet att utforma processen lite under samtalets gång. Det finns utrymme till att se till respondentens eget intresse, om det finns teman som de tycker är viktiga att ta upp. Det är även en bra metod för att det ger en djup insyn i respondentens livshistoria (Bryman 2011, s 415).

Förtjänster med telefonintervjuer är att det tar mindre tid i anspråk och är oftast billigare. En annan fördel är att respondenten inte påverkas av olika faktorer hos intervjuaren, såsom kön, klass, ålder, etnisk bakgrund eller enbart intervjuarens blotta närvaro (ibid, 209.).

5.6.2 Begränsningar

Jag hade ett stort empiriskt material på de personerna som hade sökt sitt ursprung och som hade skrivit böcker om det och jag ville inhämta ett material av personer som inte hade sökt sitt ursprung, helst då i form av böcker. Problemet med det var att de personerna inte fanns, jag hittade inga böcker skrivna av personer som var adopterade och som inte hade sökt sitt ursprung. Det var anledningen till att det blev intervjuer istället som metod. En begränsning med personerna till intervjuerna var att jag inte hittade två personer som inte hade sökt sitt ursprung. Jag hade bortfall av en person som inte kontaktade mig under undersökningen och en person som jag hade haft uppfattningen om inte hade sökt sitt ursprung, hade gjort det i viss mån.

Jag ville även genomföra båda intervjuerna ansikte mot ansikte men det var inte genomförbart eftersom en av respondenterna inte var anträffbar under undersökningens tidsram. Jag genomförde därför en telefonintervju.

En annan begränsning med intervjun som Bryman (2011) nämner är att respondenterna kan bli hämmade av inspelningsutrustningen (Bryman 2011, s 428). Jag märkte ganska tydligt en förändring i en av intervjupersonernas presentation när jag slog på diktafonen och är rädd att hon blev osäker med en bandspelare på. En av respondenterna tyckte att det var obehagligt och jag citerar; ”det känns som att vara en brottsling” (Intervjuperson B).

Begränsningar med ett snöbollsurval är att respondenterna inte är representativa för hela populationen (Bryman 2011, s 196). Det är dessvärre samma begränsningar med ett målinriktat urval. Eftersom det är frågan om det icke-sannolikhetsurval kan ett målinriktat urval inte generalisera för en större population (Bryman 2011, s 392).

5.7 Etiska överväganden

Vetenskapsrådet (2012) talar om det grundläggande *individskyddskravet* när det gäller samhälllig forskning och det lyder: ”Samhällets medlemmar har ett berättigat krav på skydd mot otillbörlig insyn t.ex. i sina livsförhållanden. Individer får inte heller utsättas för psykisk eller fysisk skada, förödmjukelse eller kränkning. Detta krav, som här kallas individskyddskravet, är den självklara utgångspunkten för forskningsetiska överväganden” (Vetenskapsrådet 2012). Det jag måste tänka på är att inte återge något som inte är riktigt eller skriva något om deras livshistoria som är kränkande för någon av personerna. Jag har informerat mina intervjupersoner om studien syfte och hur jag kommer att använda mitt material. Det har jag dock inte gjort med de som har skrivit självbiografierna men har utgått ifrån att de i självbiografierna har redan gått ut offentligt med sin historia och är bereda på att någon kan komma att använda deras bok.

Vidare står det att man kan dela in individskyddskravet i fyra allmänna huvudkrav på forskningen:

informationskravet (*forskaren skall informera de av forskningen berörda om den aktuella forskningsuppgiftens syfte*), samtyckeskravet (*deltagare i en undersökning har rätt att själva bestämma över sin medverkan*), konfidentialitetskravet (*deltagarna ges konfidentialitet och uppgifterna ska förvaras så obehöriga ej kan ta del i dem*) och nyttjandekravet (*uppgifter insamlade om enskilda personer får endast användas för forskningsändamål*) (Vetenskapsrådet 2012). Jag har haft alla dessa krav i åtanke under min undersökning.

Även Bryman (2011) tar upp de grundläggande etiska frågorna som rör frivillighet, integritet, konfidentialitet och anonymitet för de personerna som är inblandade i forskningen (Bryman 2011, s 131). Bryman tar även upp de kraven som jag redan förklarat ovan (vetenskapsrådet) och talar om det högst essentiella, att inte skada deltagarna som medverkar i forskningen (ibid.). Böckerna som jag valt att analysera är tillgängliga för allmänheten och personerna i dem är medvetna om att folk kommer att läsa om dem. Dock innebär det inte att personerna i böckerna har godkänt att deras bok används i undersökningssyfte. I personuppgiftslagen står följande: **1 §** Syftet med denna lag är att skydda människor mot att deras personliga integritet kränks genom behandling av personuppgifter (personuppgiftslagen § 1). Med risk att någon får illa utav min undersökning så har jag aidentifierat de två personerna som ställde upp på intervju. De som har skrivit självbiografierna har jag inte aidentifierat, dels av ovan nämnda skäl och dels för att jag vill att de som läser denna studie ska kunna ta del av självbiografierna.

5.8 Analys av material

Den kvalitativa undersökningen har genomförts utifrån metoden grounded theory (Bryman 2011, s 513). Grounded theory är enligt Strauss och Corbin (1998) som Bryman refererar till, ”teori som har härletts från data som samlats in och analyserats på ett systematiskt sätt under forskningsprocessens gång” (ibid.). Enligt Bryman (2011) så är grounded theory det vanligaste sättet för analys av sitt kvalitativa material och metoden är inriktad på utveckling av en teori som kommer utifrån det empiriska materialet (ibid.).

Ahrne och Svensson (2011) som refererar till Rennstam och Wästerfors, talar om att analysera sitt empiriska material. De menar på att ett kvalitativt material är ett brokigt och svåröverskådligt material (Ahrne & Svensson 2011, s 195). De tar upp hur man kan sortera i denna så kallade tusensidorsfrågan, alltså när man har tusentals sidor av kvalitativ data. De menar på att främst gäller det att undvika den mängden, när det kommer till kvalitativ analys är det variation och innebörd som är viktigt, inte mängden (ibid, s 196). Efter att man har sorterat materialet gäller det att ta fram glasögonen som analytiker och se materialet som om man inte kände till det, att tex bryta upp rubriker och försöka se något nytt (ibid, s 197). Jag tänkte en del på just detta som Rennstam och Wästerfors nämner, i mina intervjuer. Jag var rädd att tiden skulle springa iväg och att materialet

skulle bli svåröverskådligt. För att undvika det de talar om ”tusensidorsfrågan”, även om det inte var så många sidor, så hade jag satt en ungefärlig tid för hur länge intervjun fick hålla på.

5.8.1 Kodning

Enligt Jönson (2010) så är kodning en del av analysen och den bidrar till att ordna materialet och synliggöra mönster och samband (Jönson 2010, s 56). Jönson menar på att analys är en tolkning och det kan bygga på intressanta förhållanden som man iakttagit i sin bearbetning av materialet eller att koderna bygger på de frågor eller teoretiska begrepp som färgat undersökningen. Jönson talar om ett analyschema, genom analyschemat kodar forskaren genom att dela upp det i olika kategorier (ibid.).

Jag kategoriserade utefter mina teman. Jag satte upp teman som kunde svara på min frågeställning och det var sedan efter dem jag kategoriserade upp mitt material. Teman som jag valde att fokusera på var, *bakgrund, ursprung, kategorisering* och *diskriminering*. Att det blev just de temana har att göra med mitt intresse. Jag tyckte att de fångade kärnan i vad jag ville ha ut av min undersökning. Varje tema hade sedan en rad frågeställningar för att respondenterna skulle få en viss riktning mot vad jag var ute efter (se bilaga 1).

Det finns en kritik mot kodning som Bryman (2011) tar upp. Han menar på att det finns en chans att det som inte analyseras riktigt överensstämmer med vad som blev sagt. Det kan ske en förvrängning på det som sägs och kontexten går förlorad (Bryman 2011, s 526).

Efterhand som jag läste tidigare forskning och hade mitt empiriska material färdigt började jag se vilka teorier som skulle vara intressanta i min analys, därav blev det den socialkonstruktivistiska teorin och Goffmans stigmatteori.

6 RESULTAT OCH ANALYS

Två innehållsanalyser på självbiografier och två intervjuer har genomförts med personer som är internationellt adopterade till Sverige i unga år. De är adopterade från olika länder och i olika åldrar. Jag kommer att presentera personerna utifrån deras upplevelser och erfarenheter de har som adopterade. Vad har de med sig från sitt ursprungsland, vad har de för erfarenheter av kategoriseringar och har de varit utsatta för diskriminering på något sätt? Frågeställningarna är skapade utifrån de olika teman jag valt att fokusera på för att få en bild av hur det är att vara adopterad i Sverige. Jag kommer att presentera de olika teman som huvudrubriker med följdfrågor som underrubriker i följande text. Eftersom jag har avidentifierat de personer som har intervjuats i undersökningen har jag valt att ge de andra namn för att lättare kunna följa med i min presentation (se 5.2).

6.1 Bakgrund hos de adopterade

Astrid var 26 år när hon skrev boken och blev adopterad till Sverige från Sydkorea när hon var 5 månader gammal.

Patrik är 30 år idag och blev adopterad till Sverige från Sydkorea när han var 8 månader gammal.

Rasa är 40 år och blev adopterad till Sverige från Bangladesh när hon var 3 ½.

Stina är 22 år och blev adopterad till Sverige från Ryssland då hon var nyfödd (oklart exakt ålder).

De olika personerna skiljer sig åt från varandra i både födelseland och ålder då de kommer till Sverige. Lindblad (2004) för en intressant diskussion kring ursprungslandets betydelse och betydelsen vid åldern när barnen adopteras bort. Lindblad menar på att motivet till adoptionen (ofta olika i de olika länderna) kan ha betydelse för adoptivbarnets förutsättningar (Lindblad 2004, s 27). Lindblad framhåller att om motivet till att lämna bort sitt barn är moderns egna missbruk så kan detta innebära att modern har missbrukat under graviditeten och det kan ha lett till hjärnskador hos fostret. Detta motiv är vanligt i flera öststater. Ett annat motiv kan vara fattigdom och då är risken att fostret både under graviditeten och första levnadstiden, varit undernärt och det kan i sin tur ha konsekvenser i utvecklandet av viktiga organ (ibid.). Sydkorea som två av personerna från undersökningen är adopterade ifrån har uppvisat en del särdrag när det gäller motiv enligt Lindblad. Lindblad (2004) menar på att Sydkorea inte är ett fattigt land längre och det är inte längre krig och ekonomisk misär som ligger till grund bakom adoptionerna utan det är de sociala normerna i landet (Lindblad 2004, s 27). Motivet kan vara skam, det är fortfarande en social skam att vara ensamstående mor i Sydkorea. För att försöka förstå detta fenomen som uppstår i ett samhälle använder jag mig av den socialkonstruktivistiska teorin. Wenneberg (2000) framhäver att en socialkonstruktivist skulle hävda att samhället är uppbyggt av sociala institutioner som är socialt

konstruerade. Alltså det är genom en rad av sociala handlingar som institutionen byggs upp (Wenneberg 2000, s 12). Som jag tolkar Wenneberg så är adoption uppbyggt av människans sociala handlingar. Det är människan som startar krig som i sin tur leder till många drabbade människor och däribland barn som blir föräldralösa, adoption uppstår. Att tänka att adoption är en social konstruktion skapar en helt annan syn på adoption, många frågor uppstår. En socialkonstruktivist tar inte ett fenomen för givet utan den försöker demaskera och avslöja den verkliga verkligheten (Wenneberg 2000, s 10). Lindblad talar vidare om att det finns en mångårig tradition av internationella adoptioner i dessa länderna och det skapar ett vidmakthållande av systemet (Lindblad 2004, s 28).

Vilken ålder som barnet har vid adoptionen kan ha betydelse för framtida utvecklingsmöjligheter hos den adopterade (Lindblad 2004, s 29). Lindblad redovisar för en undersökning som har visat på att risken för en ogynnsam utveckling ökar med stigande ålder vid ankomsten (ibid.). Lindblad menar på att det tycks vara möjligt att kompensera för många negativa effekter av tidigare traumatiska händelser men att det kan bli svårare ju äldre barnet är vid adoptionen (ibid, s 135.). Även Carlberg och Jareno (2007) talar om ålderns betydelse vid adoptionen. De menar på att om barnet inte har haft långa institutionsvistelser och har haft möjlighet till att knyta an till någon så kan barnet ha goda förutsättningar att utveckla goda anknytningsrelationer (se 3.2.1). Däremot visar undersökningar (Rumänien på 80-talet) att barn i 2-2½ års ålder som har haft svåra förhållanden på barnhem, haft personal med rullande schema och som inte har fått möjlighet till att knyta an, riskerar att hämmas i sin förmåga att utveckla anknytningsrelationer (Carlberg & Jareno 2007, s57-59).

Lindblad (2004) talar även om betydelsen kring vilken tid man blir adopterad, de som adopterades på 1970- talet har en helt annan historia än de som adopteras nu på 2000-talet. Ett exempel som Lindblad tar upp som i högsta grad är relevant är att attityder, myter och fördomar, förknippade till människor av olika härkomst, var inte detsamma på 1970- talet som det är idag (ibid, 25.). Goffman (1959) talar om just detta fenomen att på förhand döma en människa efter uppträdande eller utseende (Goffman 1959, s 11). Genom att observera uppträdande och utseende kan man få ledtrådar som gör det möjligt för en att tillämpa sina tidigare erfarenheter av liknande personer på personen i fråga. Man får stöd i tidigare erfarenhet av liknade personer att det är sannolikt att bara individer av ett speciellt slag påträffas i en viss miljö (ibid.). Som jag förstår Goffman så kan vi kort och gott kalla detta för fördomar. Att jag ser en person och dömer den personen direkt efter vad jag ser och känner till.

Rasa talade en del om just detta, att i förhand bli dömd på grund av sitt utseende. Hon menade dock på att det är positivt, det är positivt att ”aldrig vara osynlig”. *Rasa* menade på att då blir man inte en i mängden utan speciell. *Astrid* däremot talade kring sitt utseende i en mer negativ anda.

”Man syns” var hennes ord och syftade på att man aldrig kunde dölja sin härkomst. *Patrik* blev liknad vid en banan- gul utanpå, vit inuti, *Patrik* uttrycker inga känslor kring dessa ord. Även *Stina* som är den enda ”osynliga adopterade” (i litteratur är osynligt adopterade de nationellt adopterade, men jag syftar här enbart på att hon har inte ett utmärkande utseende) uttrycker att hon får anmärkningar om sitt utseende, på ett positivt sätt. *Stina* berättar att folk brukar säga att de inte kan placera var hon kommer ifrån. Jag kommer att återkomma till stigmatisering kring utseendet när jag presenterar utsagor som handlar om kategoriseringar.

6.2 Vad säger de adopterade om sitt ursprung?

Nästa tema i undersökningen handlar om respondenternas vilja att utforska sitt ursprung eller som det benämns i litteraturen, att söka sina rötter, och även hur de ser på sitt ursprung (se bilaga 1). Alla i undersökningen har i någon mån sökt sitt ursprung, men i vilken utsträckning skiljer sig markant åt. Det faktum att det var väldigt svårt att hitta intervjupersoner som *inte* hade sökt sitt ursprung tycker jag var intressant. *Carlberg* och *Jareno* presenterar en undersökning som visar på att 70 % av de adopterade barnen har ett inre sökande, alltså att de har tankar på de biologiska föräldrarna. Det är betydligt färre som har ett aktivt sökande (de som aktivt söker upp sina biologiska föräldrar i födelselandet) (*Carlberg* och *Jareno* 2007, s 114).

Stina är en av dem som har ett större inre sökande än ett yttre (aktivt söker). *Stina* berättar att hon inte har tagit reda på så mycket om hur man går tillväga om man skulle vilja söka upp sina biologiska föräldrar. Hon skulle på ett sätt vilja, för hon är nyfiken, men just nu skjuter hon upp det för att ”det är så jag är”. *Stina* som är den andra personen som jag intervjuade, skiljer sig på många sätt från de övriga. *Stina* är adopterad från Ryssland och ser inte ”annorlunda” ut. Hon fick dessutom inte reda på att hon var adopterad förrän hon var 16 år gammal. Tiden innan hon visste att hon var adopterad hade hon varit i Ryssland (hennes adoptivmoder är rysk) men hon har aldrig varit där för att ”söka sina rötter”. Det enda *Stina* vet om sitt ursprung har hon fått muntligt av sin bror (en bror som är moderns biologiska men inte faderns). Brodern har berättat att hon var nyfödd när hon kom till dem från Ryssland. Han har även berättat en historia om dagarna innan hon skulle adopteras bort. Då var hennes biologiska moder hos henne varje dag och grät. *Stina* tycker att det känns fint att få höra det. *Stina* vet också varför hennes mor var tvungen att lämna bort henne. *Stina* berättar att hennes föräldrar kom från olika sorters familjer, de fick inte vara tillsammans och när modern blev gravid var hon tvungen att lämna bort henne. Det var inte baserat på moderns egna beslut. *Barfoed* (2008) anför att ett av de huvudsakliga motiven till att söka sin bakgrund är att man vill veta orsaken till adoptionen (*Barfoed* 2008, s 38). En möjlig orsak till att *Stina* inte känner ett stort behov av att återvända kan vara att hon är nöjd med den historia som brodern berättade. *Stina* tycker att det är en fin bakgrundshistoria.

Stina fick som sagt tidigare inte veta att hon var adopterad förrän hon var 16 år och det har skapat en viss stämning i familjen kring adoptionen. Hemligheten är ute men de talar inte om det. I forskning talas det en hel del om hur viktigt det är att adoptivbarnet får veta sitt ursprung. Landerholm (2003) menar på att tiganet är ett sätt att minska betydelsen i vad som skett (Landerholm 2003, s 111). Hon talar vidare om att barnet snappar upp att det finns något att undvika och dölja. Det blir svårt för barnet för de vet att något är tabubelagt men de får inte veta tillräckligt för att lära sig vad det är de ska undvika (ibid.). Detta i sin tur kan skapa att barnet får svårt att förstå sin situation och plats i familjen (ibid, 113.). Barfoed (2008) talar också om att tiga om adoptionen och hänvisar till Kirk (1964) som menade på att det finns två olika strategier som adoptivföräldrar använder sig av. En av strategierna handlar just om att adoptivföräldrarna väljer att *inte* fokusera på barnets bakgrund. Detta förstår han genom Goffmans terminologi, och menar på att anledningen är för att kunna passera som barnets biologiska föräldrar (Goffman 1963). Kirks anför vidare att anledningen till detta kan vara den samhälleliga normen, den biologiska familjemodellen (Barfoed 2008, s 28).

Genom den socialkonstruktivistiska teorin kan tolkningen vara att normer är sociala konstruktioner och normen att den biologiska familjen är den ”rätta” har vi skapat tillsammans. Det som är intressant är att normen för vad som är den ”rätta” är olika i alla samhällen. Wenneberg menar på att samhället är en mänsklig produkt (Wenneberg 2010, s 71).

Andersson (2010) talar också om öppenheten om adoptionen inför adoptivbarnet och hur viktig den är. Andersson menar på att om adoptivföräldrarna har en öppenhet och intresse för barnets ursprung så gynnas adoptivbarnet självkänsla och de får en bekräftelse av ursprunget (Andersson 2010, s 93). Stina berättar att trots att hon inte fick veta om sitt ursprung förrän så sent i livet så är det inget som har påverkat henne negativt. Hon säger att det inte på något sätt har påverkat henne som person.

Patrik är en av personerna som har skrivit en självbiografi om sitt liv som internationellt adopterad i Sverige. Patrik var 24 år när han började fundera på att söka sitt ursprung, åka till Sydkorea. Innan dess hade tankarna funnits där men det hade alltid varit ett *varför* med i bilden. Patrik är den enda som har allt dokumenterat, när och var han är född, vad hans biologiska föräldrar heter och även anledningen till att de valde att adoptera bort honom. Patrik har mått så dåligt i sitt liv att han vid ett tillfälle försökte ta sitt liv. Lindblad (2004) talar om psykisk ohälsa hos barn som är adopterade och menar på att vissa undersökningar visar på att psykisk ohälsa kan härledas till den adopterades ursprung. Då talar han om åldern vid ankomstens betydelse och betydelsen av ursprungslandet och motivet till adoptionen (se 6.1). Lindblad menar på att det inte är adoptionen i sig som är anledningen till psykisk ohälsa som många adopterade vittnar om, utan det är faktorer runt om. En sådan faktor kan vara kulturbytet, en annan kan vara hur man möter individer med ett

annorlunda utseende. Patrik vittnar om att han har blivit bemött med glåpord som tjing tjong, blivit likande vid en banan- gul utan på vit inuti. Jag tänker att om man får ett bemötande som hela tiden påminner en om ett annorlundaskap så påverkar det helt klart ens person, särskilt om man som Patrik ser sig själv som vilken ”svenne” som helst. Då kommer vi in på diskussionen som Carlberg och Jareno (2007) för kring etnisk självidentifikation och extern identifikation. Alltså hur omvärlden kategoriserar de adopterade i motsats till hur de adopterade uppfattar sig själv. De talar om etnisk självidentifikation och extern identifikation (Carlberg & Jareno 2007, 114). De adopterades självbild kan hamna i en konflikt med omvärldens kategorisering av dem. Att känna sig svensk men att bli behandlad som “icke-svensk” (ibid.). I stigmatorin talar Goffman om detta fenomen, att individen som är stigmatiserad kan uppleva en ambivalens (motstridiga känslor) i relation till det egna jag. Det beror på att individen i samhället förvärvar en viss identitetsstandard som han tillämpar på sig själv men som han inte kan leva upp till (ibid, s 113.).

Astrid som är den andra personen som har skrivit en självbiografi om sitt liv, har i motsats till Patrik inget dokumenterat och vet inget om sina biologiska föräldrar. Hon hittades i Pusan i Sydkorea, övergiven och togs till ett hem för övergivna barn. Hon vet sin födelsedag men till och med den informationen är opålitlig på grund av att det står olika födelsedagar på olika dokument. När Astrid var 26 år åkte hon för första gången till Sydkorea, inte för att söka upp sina föräldrar utan för att se landet hon är född i. Astrid har frågorna, Vem är jag? Vad gör jag här? Varför kom jag till just den här familjen? Astrid har för att återgå till Carlberg och Jarenos diskussion ovan gällande inre och yttre sökande, ett stort inre sökande, många frågor kring hennes ursprung men hon har även ett yttre, aktivt sökande då hon har valt att åka till hennes födelseland (Carlberg & Jareno 2007, s 114).

Astrid upplever ett utanförskap i Sverige och känner att hon står i mitten. Att adopterade kan känna en dubbelhet är vanlig hos adopterade och jag tror med hänvisning till Lindblads diskussion, att det kan handla om just bemötande. Att man alltid bli bemöt med hur man ser ut och inte för sitt svenska själv. Astrid berättar om hennes utsatthet redan från skolåren, hon har blivit bemöt med samma glåpord som Patrik vittnar om tjing tjong och andra hemska påståenden. Dubbelheten eller kluvenheten som Astrid berättar om talar Carlberg och Jareno (2007) kring och säger att det skapas utifrån att de har två uppsättningar föräldrar, de biologiska föräldrarna som födde dem och av någon anledning inte kunde eller ville behålla dem och adoptivföräldrarna som de saknar genetiska band till. De menar på att de adopterade tappar kontakten med sina biologiska och kulturella rötter (Carlberg & Jareno 2007, s 117). I vissa fall kanske denna dubbelhet inte påverkar så mycket men i Astrids fall gör den det. Hon känner att hon vill veta mer om det biologiska, kanske just på grund av att hon inte kan.

Rasa är en av personerna som jag intervjuade och har i likhet med Astrid inget dokumenterat. Hon

hittades på en tågstation i Dhaka, i Bangladesh, när hon var 2 ½ år gammal. Rasas historia skiljer sig från de andras med tanke på hennes höga ålder då hon blev bortlämnad eller övergiven. Hon har antagligen varit i sin biologiska familj eventuellt med syskon fram tills 2 ½ års ålder. Dock minns Rasa inget från den tiden. Det är bara spekulationer från hennes sida. Rasa har alltid varit intresserad av sitt födelseland och reste dit första gången när hon var 21 år. Då av samma anledning som Astrid, för att se landet hon föddes i. Rasa fick möjligheten att se barnhemmet som hon bodde på och träffade även nunnan som hittade henne på tågstationen. Rasa ser inte ursprunget eller adoptionen som något negativt, hon ser inte de frågorna som Astrid ställer sig utan ser allt som ”en andra chans”. Hon är glad att hon kom till Sverige för hon anser att hon inte kunde ha det bättre. Hon kan fantisera ibland om hur det skulle ha varit om hon inte blivit adopterad men aldrig i någon negativ form. Barfoed (2008) diskuterar i sin avhandling just denna sida av adoption, att de adopterade ser adoptionen som en andra chans. Barfoed hänvisar till Henderson (2002) som kallar detta sättet att beskriva adoption för ”the feelgood model”, då betraktas adoption enbart som något positivt, alla vann på adoptionen och löste allas problem (Barfoed 2008, s 185).

Barfoed (2008) för en intressant diskussion om just fenomenet ”söka rötter” och menar på att det finns en rörelse mellan intresse och ointresse (Barfoed 2008, s117). Hon menar på att söka rötter ofta har kopplats till att den adopterade har problem men att det idag har skett en förändring till att det är en norm att vara intresserad av den biologiska bakgrunden och landet. Det framstår som ”självklart och naturligt”. Barfoed beskriver att rötterna utgörs inte bara av blodsband, om att söka sina biologiska föräldrar utan lika mycket om kopplingen till själva landet (ibid, s 119.). För att se till mina respondenter så visar de på att det är lika essentiellt att få se landet som att söka upp sina biologiska föräldrar. Även de personerna, som inte har dokument som påvisar vilka deras biologiska föräldrar är, söker upp landet för landets skull. Stina skiljer dig åt från övriga med att inte vara intresserad av landet. Stina uttrycker sig så här; ”Nä, jag blev aldrig så förtjust i det landet, sen vet jag inte för jag var ju 14, man kanske inte uppskattar saker på samma sätt då, men jag har absolut ingen lust att åka dit igen!”. Stina var där en gång innan hon visste att hon var adopterad.

I kontrast till diskussionen Barfoed för om att söka rötter så presenterar Carlberg och Jareno (2007) en undersökning som visar på att ett utpräglat intresse för att söka den egna bakgrunden och de egna rötterna kan vara ett uttryck för vantrivsel eller bristande anknytning till adoptivfamiljen (Carlberg & Jareno 2007, s 115).

6.2.1 Bemötandet när man har ett annat ursprung än det svenska i Sverige

”Man är ju inte osynlig”, *Rasas* ord om hur det är att vara mörkhyad i Sverige, dock säger hon det med en positiv klang. Rasa tycker om att inte vara osynlig och att inte vara en i mängden. Lindblad (2004) tar upp just detta som Rasa uttrycker. Lindblad framhåller att en del adopterade verkar tycka

att det är en fördel att ha ett icke-nordiskt utseende eftersom det gör att man får extra uppmärksamhet och att folk kommer ihåg en. De adopterade vill dock hellre känna sig ”speciella” än ”annorlunda” (Lindblad 2004, s 198). Rasa har en positiv bild på att vara internationellt adopterad i Sverige. Rasa berättar om sin barndom; barn är barn, de accepterar allt, o är man en god kamrat så får man ju det tillbaka, så det nä det har aldrig varit något problem”. Däremot framhåller Rasa att på hennes jobb blir det tydligt att hon är adopterad. Rasa jobbar inom äldreomsorgen och menar på att de äldre är antingen för eller emot. Det händer att vårdtagarna ibland inte låter henne hjälpa dem eftersom de vill ha någon annan. Jag frågar Rasa vad hon tror det beror på, och hon tror att det handlar om att de äldre är rädda att de inte ska få den hjälp de vill ha, att det är praktiskt, de vill hålla det enkelt och inte komplicera det hela med någon som inte ser ”svensk” ut. Rasa menar på att ibland kan de ändra sig när hon öppnar munnen för då hör de att hon är ”svensk”, talar rent och utan brytning. Men det är intressant för Rasa säger att en polsk kvinna (som ser svensk ut) men har brytning är inga problem för de äldre men om man som Rasa är mörk, möter man fördomarna direkt. Rasa tar inte åt sig men blir arg. Hon vill inte att de ska få rätt, ”de ska inte få att jag går härifrån och de får någon annan, för då får de rätt”.

Lindblad (2004) talar om de adopterades situation på arbetsmarknaden. Just det här som Rasa talar om, att de adopterade kan de ”sociala koderna” och språket, det är bara utseendet som ”avviker”. Lindblad menar på att ett ”icke-svenskt” utseende kan vara en faktor som försvårar en anställning i Sverige. Han syftar till en studie som har gjorts gällande adopterades försörjning av Rooth (Lindblad 2004, s 191). Den socialkonstruktivistiska synen skulle kunna bidra till lite förståelse. Som jag nämnt i tidigare stycke (se 6.1) så har det betydelse för de adopterade vilken tid de kommer till Sverige. Alltså om det är 1970 eller om det är på 2000-talet, mycket på grund av de föränderliga attityderna till det utländska (Lindblad 2004). En socialkonstruktivist skulle hävda att vår kunskap är så påverkad av den normen eller grupstryck som för tillfället råder i ett samhälle (Wenneberg 2010, s 30).

Om man skulle titta på fenomenet genom Goffmans stigmatologi (1963) så menar han på att människan skapar en teori, en stigmatologi, för att förklara en persons underlägsenhet och i och med den teorin rättfärdigar vi ett visst beteende mot denna person, vi övertygar oss själva och andra om denna ”fara” (Goffman 1963, s 14-15). Jag tolkar Goffman som att människan har en rädsla för något ”avvikande”, i detta fall en person med ett utländskt utseende. Som jag ser det så är detta verkligen en samhällsfråga som alla måste ta ansvar för och jobba aktivt för att skapa en förändring.

Astrid framhåller en helt annan bild av att se ”speciell” eller ”annorlunda” ut i Sverige. Astrid berättar att hon jämt råkar ut för att någon tilltalar henne på engelska, ofta i varuhus, för att de tror att hon inte är svensk. Astrid undviker helst tunnelbanan för det är oftast där hon råkar ut för det, och själv blir hon lika förvånad varje gång. Astrid beskriver; ”Jag har alltid varit rädd. För att jag ser

annorlunda ut. Jag har aldrig tyckt om det”. Hon känner inte det som Lindblad beskriver ovan, en upplevelse av att vara speciell, utan för Astrid är hon ”annorlunda”. Astrid beskriver bemötandet med främmande människor. Hon får alltid frågor om sig själv och hennes ursprung. Astrid beskriver att det inget känsla av att de inte anser att det är naturligt för henne att vara här. Hon menar på att de inte betraktar henne som svensk utan bara nästan. Folk bemöter henne med att säga att hon har ett ”osvenskt” sätt. Det finns även ett gränsöverskridande som det talas mycket om i forskning. Att det är tillåtet att komma fram till ett barn som är adopterad. När det gäller kvinnorna i Sydkorea så talas det om kvinnorna som ”sexuella varelser”. Astrid beskriver en incident som hon fann mycket skrämmande och obehaglig; Astrid stod och väntade på bussen och bredvid henne stod en medelålders man. Astrid var omkring 25 år när detta hände. Mannen började tala med henne, var inte otrevlig men plötsligt säger han; ”Ni är så vackra ni asiatiska kvinnor. Det är bara ett problem med er, ni är så jävla trånga”. Lindblad (2004) för en diskussion om just dessa sexuella fördomar. Lindblad framhåller att synen på den asiatiska kvinnan är färgad av sexuella föreställningar runt om i västvärlden. Han menar på att den asiatiska kvinnan ses som en sexuell individ som är ”mer tillåten” än till exempel den nordiska kvinnan. Anledningen till dessa fördomar beskriver han beror på den sexturism som förekommer, främst i Thailand (Lindblad 2004, s 191). Goffman (1963) talar om stigma symboler och menar på att en stigmasymbol kan vara medfödd, såsom hudfärgen. Goffman talar vidare om att dessa symboler medför en viss identitet och skapar ett visst bemötande av denna person (Goffman 1963, s 52). Alltså, eftersom människan har dessa fördomar mot asiatiska kvinnor bidrar det till ett dåligt bemötande. Männen tror att de ”vet” vad det är för kvinna eftersom hon har denna ”stigmasymbol” (asiatiskt utseende) och då behandlar de henne efter det.

Patrik beskriver hur det är i bemötandet med nya människor;

- Var kommer du ifrån? Är en vanlig inledningsfras.
- Malmö!
- Ok, men från början?
- Sölvesborg i Blekinge!
- Nej, det gör du ju inte!
- Jo, jag lovar!
- Men du vet vad jag menar!?
- Nej..
- Spela inte dum, du förstår vad jag menar..
- Jaha. Jag adopterades till Sverige från Korea när jag var nio månader gammal.

Patrik skriver att detta är inte är en ovanlig dialog när han möter nya människor. En vanlig följdfråga brukar vara om han har träffat sina ”riktiga” föräldrar. Då svarar han att hans riktiga föräldrar bor här i Sverige. Patrik talar här om det faktum att hans utseende blir hans första identitet

i andras ögon. Goffman (1963) uttrycker att det handlar om att skapa sig en uppfattning om personen, att få en förståelse för vad detta är för människa och sedan använder man sig av tidigare erfarenheter av likande personer som ett medel att förutsäga hans beteende i nuet och i framtiden (Goffman 1959, s 11).

Stina som är den enda ”osynliga adopterade” i undersökningen uttrycker sig så här i bemötandet med nya människor; nä, det är ju inte så här att jag säger, hej jag heter Stina och jag är adopterad från Ryssland, det är väl mer om det kommer på tal liksom”! Stina menar på att eftersom det inte syns på ytan att hon är adopterad så kan hon välja om och hur hon ska förhålla sig till sin adoption. Det är inget som ”står skrivet i kropp och ansikte” för att citera Landerholm. Landerholm (2003) syftar på att de som är adopterade från en annan världsdel blir oftast uppmärksammade på den olikheten i relation till det omgivande samhället istället för den personen de är (Landerholm 2003, s 106). Enligt Goffman (1963) hamnar den stigmatiserade i helt andra förhållande och får helt andra möjligheter om hans stigma inte syns vid första anblick (Goffman 1963, s 50). Stina säger att hennes vänner brukar säga att de inte kan placera var hon kommer ifrån. De säger att hon varken ser svensk eller utländsk ut, det tycker Stina är kul. Som jag tolkar Stina så inger det en känsla av att vara speciell och unik.

6.2.2 Upplevelser av att vara ”en i mängden” i ursprungslandet

Tre av respondenterna har varit i sitt ursprungsland (för att ”söka rötter”) och jag ska här försöka fånga kärnan i deras upplevelse av det.

När *Rasa* berättar om när hon skulle åka till sitt ursprungsland för första gången var hon rädd för saker som; ”att försvinna i mängden” och att bli ”osynlig”. Rasa talar om att i Sverige så känner hon att folk håller ett öga på henne, på ett positivt sätt. Rasas föreställningar om hur det skulle bli var helt fel, det blev precis tvärtom. Hon kände sig mer ”annorlunda” i sitt födelseland än vad hon gör i Sverige. Jag blev själv förvånad över Rasas berättelse och hade en föreställning om att när man ser ut som majoritetsbefolkningen så smälter man in. Men Rasa menar på att hennes ”svenskhets” syntes och hon var ännu mer uppseendeväckande än de hon reste med, som var ”vita”. Rasa berättar; ”indierna kunde acceptera dem för de var turister men de kunde inte acceptera mig. Jag var varken eller, jag var en av dem, fast inte. Jag kände mig väldigt annorlunda, där kände jag mig mer annorlunda än här”. Rasas berättelse talar tydligt för att man inte ärver nationalitet utan den förvärfvas. Landerholm (2003) talar om detta och framhåller att nationalitet inte är något som är medfött utan skapas i landet man lever i. Omvärlden har dock sällan ifrågasättande ögon på vilken nationalitet den adopterade har (Landerholm 2003, s 106).

Patrik är den med en likande historia. När han åkte till Sydkorea för första gången blev han väl bemött av den koreanska befolkningen. Patrik beskriver att han var ”en i mängden” samtidigt som

han blev speciell. Han blev ”the awesome guy”, en västerländsk asiat, och det gjorde honom populär. Patrik hade aldrig varit med om att tjejerna jagade honom och att alla ville vara med honom. Som jag tolkar Patrik så var det ”svenska” i Patrik som gjorde honom populär. Tjejerna menade på att han inte gick som andra manliga koreaner med huvudet nedböjt, utan hade en bra hållning och sträckte på sig. Det fick mig att tänka om detta är typiskt svenskt? Barfoed för en diskussion som handlar om att ”svenskhet” är något som man tillskriver sig själv. Barfoed refererar till Lundström (2007) som tolkar dessa sorters uttalande som ett sätt att göra motstånd mot föreställningar om att vissa personer tillhör vissa platser- svenskheten definieras utifrån nya positioner och utmanas därigenom (Barfoed 2008, s 211). En socialkonstruktivist skulle påstå att många saker skiljer sig från samhälle till samhälle, många saker som vi tror är naturliga, såsom kroppsspråk, normer och sexualitet, visar sig om man tittar till olika kulturer att det skiljer sig markant åt (Wenneberg 2010, s 63). En sådan sak som svenskhet kan ses i det perspektivet. Vad som är svenskt för oss kanske inte skulle uppfattas vara svensk för någon annan inom en annan kultur. Det kan både vara en generell syn som präglar hela samhället eller vara individuella synsätt.

Astrid talar om ”att försvinna i mängden” i ursprungslandet på ett positivt sätt, i motsats till *Rasa*. *Astrid* vill vara som alla andra och försvinna bland folket. Att få vara anonym och inte bli ifrågasatt för sin existens. När *Astrid* kommer till Sydkorea upplever hon just det som hon önskade sig, anonymitet. *Astrid* beskriver att hon kan gå på gatorna och vara i tunnelbanan utan att någon ifrågasätter henne eller tilltalar henne på engelska. Hon säger dock att hon bara ”ser koreansk ut, hon kommer inte att vara det”. *Astrid* beskriver att hennes ”svenskhet” förmodligen kommer framträda tydligt, speciellt om någon tilltalar henne.

Stina har inte varit i Ryssland och känt på hur det är att vara adopterad i sitt ursprungsland. Enda gången hon besökte Ryssland var som nämnt ovan, när hon var liten och då visste hon inget om sin adoption.

6.3 Erfarenheter av kategoriseringar och upplevelser av diskriminering

Eftersom de olika temana i undersökningen går in i varandra så är det svårt att särskilja dem helt. Jag har fört en del diskussioner kring kategorisering och diskriminering tidigare i texten men kommer här gå in djupare på vad som skapar denna kategorisering och diskriminering.

I forskning framställs enligt Andersson (2010) adopterade utifrån vad de inte är, med icke benämningar såsom ”icke-vit” eller ”icke-skandinavisk. De benämns även utifrån att de avviker från övriga befolkningen, ”annorlunda” och ”exotiska” (Andersson 2010, s 99-100). Den socialkonstruktivistiska tanken är att det endast är en konstruktion av vår egen uppfattning på vad annorlunda är, en subjektiv tanke som färgar hela samhällets uppfattningar om vad de olika orden står för. Wenneberg (2010) talar om att den naturliga ordningen strukturerar omedvetet vår kunskap

och erbjuder en referensram (Wenneberg 2010, s 26). Som jag tolkar Wenneberg så menar han på att samhället runt oss ”hjälper” oss att förstå saker. De bidrar till att vi kan förstå och uppfatta en sak eller företeelse på ett visst sätt, skapar en kontext.

Alla respondenter har vid något tillfälle hamnat i något fack eller blivit kategoriserade utifrån vissa egenskaper, såsom hudfärg. Dessa kategorier som samhället skapar är enligt en socialkonstruktivist sociala konstruktioner. Wenneberg (2010) uttrycker att det är genom de språkliga benämningar som gör att vi kan forma dessa kategorier och differentieringar i verkligheten. En socialkonstruktivist menar på att det är våra begrepp som gör att saker klassificeras som något (Wenneberg 2010, s 117). Världen är dock inte ett blankt papper utan det finns skillnader redan innan vi ger saker begrepp, innan vi skapar våra kategorier. Wenneberg framhåller att även om det finns skillnader i världen innan vi skapar kategorier så är det vi som bestämmer var skiljelinjerna i världen ska gå (ibid.).

Det är som jag förstår det genom språket vi har skapat att det finns mörka, vita, asiatiska, indier m.fl., och det sätter upp klara skiljelinjer på det mänskliga väsendet. Varför göra det yttre till en så stor sak, vad är det som gör att vi sätter skiljelinjen genom vår hudfärg, om en mörk person bor i Sverige (adopterad) varför är inte hon en nordisk person? Hon har levt hela sitt liv i Sverige men för att hon är mörk så klassificeras hon som en mörk person som har sitt ursprung någon annanstans, hon blir ifrågasatt.

Wenneberg (2010) talar även om just det här att sociala faktorer gör att den kroppsliga skillnaden får så stor betydelse. Wenneberg tar upp kön som exempel, det kunde lika gärna varit en annan fysiskt skillnad som skiljer människan åt, såsom vår hårfärg (Wenneberg 2010, s 65). Detta är en intressant tanke som jag aldrig tidigare har tänkt på, att människan kunde lika gärna skiljas åt på grund av vår hårfärg. Tänk om världen inte hade haft dessa könsuppdelningar som existerar i världen utan att det enda som skiljde oss åt var vilken hårfärg vi hade. Undra vilken hårfärg som hade haft sämst lön?

Rasa har inga större erfarenheter av kategoriseringar utan hon har alltid varit ”en i gänget”. Hon har haft en bra skolgång utan mobbing och diskriminering. *Rasa* tror själv att det beror på att hennes föräldrar har förberett henne väl. Det finns en del forskning kring strategier som adopterade har för att hantera olika sorters påhopp och fördomar. Carlberg och Jareno (2007) talar om olika copingstrategier. De menar på att de som är adopterade använder sig av framför allt två olika strategier för att bemöta svåra situationer. Den första strategin handlar om att den adopterade accepterar den hen är, *black is beautiful-* och *jag är jag!* Den innebär ett aktivt utforskande av adoptivstatus, etnisk identitet samt biologisk och kulturell bakgrund. Den andra strategin är mer defensiv och mer icke-utforskande, istället kännetecknas den av en nedtoning av betydelsen av den genetiska och kulturella bakgrunden, alltså en omtolkning av identitetsbegreppet- ”jag är svensk” (Carlberg & Jareno 2007, 115). Carlberg och Jareno menar på att dessa strategier leder till en bra

psykologisk och social anpassning och skapar att de adopterade blir som vem som helst i samhället. Carlberg och Jareno refererar dock till en annan forskare, Brottveit (1999) som menar på att det finns ytterligare en strategi på vägen till att hitta sig själv. De personerna kännetecknas av att de betonar att de är människor oavsett bakgrund och ursprung. De vill framhålla den säregna och unika personligheten som de har utvecklats till (ibid, 116.). Som jag har uppfattat Rasa så skulle jag anse att hon använder sig av den första strategin. Hon verkar tycka att; black is beautiful- och jag är jag. Hon förmedlar en stolthet över att vara adopterad, att vara unik och speciell.

Rasa kan trots sin goda uppväxt ändå berätta om några diskriminerande incidenter som hon har varit med om. När Rasa var i 16-17 års ålder så höll hon i simskola. Då var det en sexårig pojke som sa till henne att hon var brun och smutsig och började spotta på henne. Rasa säger att pojken gjorde det med en väldig avsky att hon blev både arg och ledsen, mest arg över att hans föräldrar (antagligen) har påverkat sitt barn att tänka så. Det för mig till Wennebergs diskussion om att det är sociala faktorer som bygger upp fördomar. Den pojken har ju inte föds till att anse att mörka människor är bruna och smutsiga utan det är något eller någon i samhället som har präglat honom med detta synsätt.

Rasa berättar om en annan händelse i tonåren, det var i Sjöbo som några killar gick förbi henne och helt oprovocerat skrek; ”stick hem till Afrika din jävla neger”. Rasas reaktion på detta var att hon tyckte det var lustigt. Rasa anser att det är de som har en dålig dag, och att hon kommer ju från en helt annan kontinent. Rasa säger att det är lustigt för att det är ju inte rätt någonstans och säger även att ”neger hade hon gärna varit”. Jag tycker att denna händelse symboliserar på okunskap och kanske rädsla, hos vissa människor. De här personerna som skrek detta vet antagligen inte mycket om världen men det de tror sig veta att mörka människor bor i Afrika. De verkar inte bry sig eller är lyckligt omedvetna om att det är de som framstår som ”ointelligenta” när de skriker ut sina glåpor.

Under intervjun frågar jag Rasa om hon har hamnat i något fack någon gång och då säger hon att hon har alltid varit en sådan som är över gränserna hela tiden. Hon symboliserar detta genom en historia. Rasa var på ett dansställe en kväll och i entrén stod en dörrvakt som hon började prata med och de kom väldigt bra överens. När hon sedan går in på dansstället möts hon av, som hon benämner som ett gäng ”skinheads”. De tilltalar henne på ett opassande sätt och Rasa blir rädd. Då springer hon till dörrvakten som hon talat med tidigare och han följer med henne och pratar med killarna. Historien avslutas med att Rasa berättar att dörrvakten (som visar sig vara ”skinheads” ledare) pratar med killarna och säger att ”den här tjejen är okej, hon ska ni vara trevliga mot”. Här menar Rasa att hon är över gränserna, hon är mörk men en rasist (och allt vad det står för) tycker ändå att Rasa är okej och de kommer bra överens.

Ett par sista ord om Rasa och vad hon säger kring sin adoption i helhet. Rasa anser att vara i hennes position skapar möjligheter till att påverka världen. Hon är inte på någon sida utan kan vara i

”båda världarna”. Rasa ser sin adoption som en andra chans och menar på att hon kunde inte haft det bättre.

Astrid har mycket tidigt blivit kategoriserad, inte som den svenska kvinna som hon är, utan som en asiatisk kvinna. Astrid har haft det tufft under skolåren med mobbing och glåpord som ”tjing tjong” har förföljt henne genom livet. Astrid berättar att barn utsätter barn för diskriminering och vuxna utsätter vuxna. På grund av sitt utseende så har Astrid alltid hamnat i kategorin ”asiatisk kvinna” och som jag har diskuterat tidigare, så inbegriper det en del fördomar exempelvis ”sexuell varelse” (se 6.2.1). Astrid första minne av att ana att hon var ”annorlunda” var redan i 4 års ålder. Då ansåg hennes mamma att hon kunde ställa upp på en intervju av andra skolungdomar som handlade om hur det var att vara adopterad. Astrid anade då att det här med att vara adopterad var ”speciellt”. I ett försök att tolka Astrids berättelse så känner jag att redan från start, vid 4 års ålder, skapades känslan hos Astrid att hon är ”annorlunda”. Hon är så pass speciell att någon vill intervjua henne på grund av det. Jag fick en likande känsla under min andra intervju med Stina. Jag ställde en fråga och Stina återgav den som hon hade förstått den, hon sa; hur det känns att vara en adopterad människa? Jag tror att både Astrid och min känsla var att vi skulle ”studera en apa i bur”. Att det är något avvikande och annorlunda att vara adopterad. Jag kan ju säga att det inte var min intention men jag kan förstå att den känslan kan infinna sig. Jag vill snarare att mina respondenter ska känna sig speciella och unika istället för annorlunda. Stina tog inte det som något negativt med intervjun antagligen för att hon själv känner sig speciell.

Jag tror att historien som jag precis försökte återge speglar varför Astrid har en känsla av ”annorlunda” istället för ”speciell”. Astrid tog det negativt att folk pratade med henne om sin adoption istället för att se det positivt. Astrid har som sagt varit med om många diskriminerande händelser som påminner henne om hennes ”avvikande” utseende. Folk tilltalar henne på engelska, säger opassande sexuella saker och även positiva påståenden såsom ”du är en färglick i det råttfärgade Sverige” är en påminnelse av det ”annorlunda” utseendet. Ett sådant påstående är lätt att se som en komplimang men det behöver inte betyda att personen i fråga tar det som en komplimang. Även Rasa har ett bra exempel på det. Hon får ständigt höra ”du är så brun året runt, jag är så blek, trött och hängig”. Rasa menar på att med ett sådant påstående påminner folk henne om att hon inte är vit plus att det kan tolkas som om hon aldrig är trött och hängig.

Jag skulle påstå att Astrid inte har någon av de strategier vid svåra situationer som Carlberg och Jareno talar om. Astrids historia tolkar jag som ganska mörk och sorglig och Astrid verkar inte hantera svåra situationer på ett bra sätt. Hon minns varje händelse och varje gång det händer så mår hon väldigt dåligt.

För att säga ett par sista ord om Astrid så känner hon avslutningsvis i sin självbiografi att kärlek är tjockare än blod och att leva med sin biologiska familj ger inga garantier på ett lyckligt liv men det

kanske gör att man slipper en viss typ av frågor. Under min undersökning stötte jag på uttrycket ”blod är tjockare än vatten” vid ett par tillfälle. Jag blev nyfiken på varifrån uttrycket kommer och varför man uttrycker sig så. Barfoed (2008) refererar till March och Miall (2000) som menar på att blodsband spelar en essentiell roll i den västerländska synen på hur en familj ska vara uppbyggd. Eftersom man tänker så, blir adoption som ett andra val och väger inte lika ”tungt” för att det inte finns dessa blodsband (Barfoed 2008, s 42). Idag ”slänger” vi oss dock även med uttrycket ”kärlek är tjockare än blod” och som jag tolkar det så spelar blodet inte så stor roll längre utan man har börjat tro mer på miljöns påverkan än arvets.

Patrik är också en person som talar för ”kärlek är tjockare än blod”, och tror istället på miljöns påverkan. Jag tror precis som Patrik att miljön påverkar oss oerhört som människor. Det bemötande vi får från världen lämnar avtryck. Goffman (1963) menar på att när vi ser en människa med ett visst stigma så är det lätt att vi tillgriper kategoriseringar som inte stämmer (Goffman 1963, s 28). Det är lätt för samhället att se arvet (utseendet) av människan men de ser inte miljön. Patrik har alltid varit utsatt för glåpord men han har hanterat de på ett annat sätt än Astrid har gjort. Patrik använder sig av som jag ser det, den andra strategin som Carlberg och Jareno talar om. Alltså, att han tonar ner betydelsen av sin genetiska och kulturella bakgrund och framhäver- jag är svensk (Carlberg & Jareno 2007, 115). Patrik har blivit liknad vid en banan, gul utan på, vit inuti och som jag tolkar Patrik så är det ungefär så han känner sig. Han är på ytan en korean (som han ibland glömmer) och inom sig är han helsvensk, mer svensk än någon annan han känner. Patrik nämner inte direkt några händelser som symboliserar hans utsatthet och jag tror att det visar på att han hanterat dessa svåra situationer på ett annat sätt. Han spelar med och förlöjligar sig själv om någon säger något nedsättande.

Jag tror att Patrik i slutet på sin självbiografi hittar sig själv. När han var i Sydkorea fann han en förening för adopterade. Han upptäcker att det är skönt att prata med människor i samma situation och börjar acceptera att han är adopterad. Tidigare tror jag att Patrik bar en mask, han försköt adoptionen som en del av honom och var bara ”svensk” (vilket inte fungerade full ut) och efter resan fick han förtroendet till att vara adopterad från Sydkorea, att vara stolt adopterad.

Goffman (1963) diskuterar att kategoriseringar av människan kan skapa att en grupp personer dras till varandra. Deras stigma för de samman till små sociala grupper (Goffman 1963, s 31). Han menar på att termen kategori är fullständigt abstrakt och kan användas på vilken grupp som helst, i detta fall utgörs kategorin av personer med ett visst stigma (ibid.). En förening för adopterade är precis som Goffman menar på, en grupp människor som finner det tillfredsställande att få dela med sig av sina tankar och känslor och i gengäld upptäcker de att andra har samma funderingar. Rasa är också med i en förening och tycker att det är jättekul att få en gemenskap.

Stina som är den ”osynliga adopterade” har en helt annan vinkling på sin historia som jag tycker

är väldigt fascinerande. De andra respondenterna talar om kategoriseringar och diskriminering i Sverige av det svenska folket. Stina har upplevt att hon blir kategoriserad och diskriminerad av ryssar i Sverige. Stina berättar att hon aldrig har mött fördomar i Sverige på grund av sitt ursprung, precis tvärtom säger hon. Stina har bara upplevt att folk tycker att det är häftigt att hon är rysk. Däremot så har hon upplevt mycket diskriminerande beteende från det ryska folket. Stina berättar att hon brukar jobba extra i sin brors ryska affär och då stöter hon ofta på folk som är ryska. Stina säger att ryssar inte är alls som svenskar, de är mer ”snackiga”, och kan lätt bara flyga på en och börja prata. Då frågar de alltid var hon är ifrån och då berättar Stina att hon från början kommer från Moskva. Då börjar de ”gå på som en ångvält” om varför hon inte pratar ryska och Stina tycker att det är jobbigt. Hon tror att de tycker att hon är en skam för det ryska folket. Ibland brukar hon låtsas vara från Sverige för att slippa ta diskussionen.

Den vinklingen har jag inte upplevt att de andra respondenterna har upplevt utan snarare tvärtom. Astrid skriver i sin bok att det är precis som om alla koreaner är i allians med varandra för när man ser någon korean på gatan så görs det alltid en nick eller så får man ett leende. Det är som jag ser det precis tvärtom av vad Stina upplever. Barfoed (2008) tar upp detta i sin avhandling och talar om det som en ”etnisk hälsning”. Hon framhåller att en del adopterade personer vittnar om att detta är vanligt förekommande och att det handlar om en slags tyst gemenskap som avses utgå från hudfärg. Barfoed refererar till Howell (1999) som menar på att samhörighet utifrån hudfärg/ethnicitet tillskrivs betydelse (Barfoed 2008, s 206). Med hjälp av Barfoed och Howell kan man förstå varför det ryska folket ”är på” Stina om hennes ryska sida. De vill att hon är en del av gemenskapen, de känner en samhörighet med henne som inte hon gör.

För att även säga ett par sista ord om Stina så tror hon att på grund av att hon inte ser ”annorlunda” ut och kan språket flytande så hamnar hon i en helt annan sits än någon som tex är mörkhyad eller som har en brytning. Stina säger att; det är efter det vi drar våra slutsatser, det tar några sekunder. Det räcker att man ser den andra och den har öppnat munnen och man hör att det är brytning så får man direkt en uppfattning om den människan, det tror jag gör väldigt mycket”!

Landerholm (2003) som jag har talat om tidigare för diskussionen kring hur det är att ha sin status skriven i kropp och ansikte. Hon framhåller att nationalitet inte är medfött och det kan vara jobbigt att ständigt möta människor som tror det (Landerholm 2003, 106). Andersson (2010) tar upp i sin avhandling om ”rasism som socialt faktum”. Andersson hänvisar till Hübinette och Tigervall (2008) som talar om ”den kroppsliga uppenbarelsens betydelse”. De menar på att personer med internationell adoptionsbakgrund är uppväxta i ett svenskt samhälle och den enda möjligheten för särskiljande är utseendet (Andersson 2010, s 104).

För att avslutningsvis tala i den socialkonstruktivistiska andan kan jag påstå att rasism är en social konstruktion. Wenneberg (2010) talar om människan som en social produkt som internaliseras in i

världen. Alltså, de blir sociala varelser som lär sig om den sociala världens normer och institutioner såsom vi ser det (Wenneberg 2010, s 72).

7 SLUTSATS

”Gruppen adoptivbarn är ingen homogen grupp. Varje adoptivbarn är unikt med egna erfarenheter och behov” (Andersson 2010, s 62).

Jag anser att det är viktigt att tänka på, som Andersson ovan lyfter fram, att alla adoptivbarn är unika och har olika erfarenheter med sig i sin ryggsäck. Min studie har även visat på detta.

Det är tydligt att varje adoptivbarns *bakgrund* är unik och det kan inte dras några slutsatser på hur det yttrar sig för de som blir internationellt adopterade. Dock menar Lindblad (2004) på att åldern på adoptivbarnet vid adoptionen och vilket land de adopteras ifrån, har betydelse. Åldern har betydelse för ju längre barnet är i sitt ursprungsland ju mer är hen med om, från separationer till dålig tillvaro på barnhemmet. När Lindblad talar om att ursprungslandet har betydelse så syftar han på att motivet till adoptionen är olika i de olika länderna. Om motivet är missbruk hos modern kan konsekvenserna vara hjärnskador hos barnet, om motivet är fattigdom kan barnet ha varit undernärt en längre tid och det i sin tur kan skapa problem med utvecklandet av viktiga organ.

Om vi ser till mina respondenter så kan man inte dra några slutsatser efter vad Lindblad framhåller. Rasa som är den som adopterades bort vid 3½ års ålder verkar idag vara trygg i sin tillvaro och känner inget negativt med sin adoption. Om man skulle se det i ljuset av vad Lindblad säger så skulle det ha påverkat Rasa att ha varit i sitt ursprungsland så pass länge. Rasa måste ha varit med om mycket på dessa 3½ år. Jag hade själv en tanke om att det skulle ha påverkat en person att börja sitt liv såsom Rasa har gjort. Istället tror jag att det är andra faktorer som spelar stor roll när det kommer till de adopterades tillvaro i Sverige vilket också Lindblad talar om, bemötandet de adopterade får i Sverige. Jag kommer att återkomma till bemötandet senare i diskussionen.

De andra respondenterna kom till Sverige som spädbarn och har förhoppningsvis inte varit med om så många separationer eller misär i sitt ursprungsland. Trots sin låga ålder vid adoptionen så visar både Patrik och Astrid på en dubbelhet som Carlberg och Jareno (2007) talade om. De känner att de är svenska men ändå inte. Frågan som jag ställde mig var om det då är deras adoption som är av betydelse eller är det någon annan faktor. Om man ser till deras livshistoria så talar den för att det är sättet de blir bemöta på som spelar roll, inte adoptionen i sig. Lindblad uttrycker att ”det är inte adoptionen i sig som spelar roll utan det är faktorerna runt om”. Så slutsatsen skulle kunna vara att det ”kvittar” hur vi ser ut eller var vi kommer ifrån, det är hur vi blir bemöta som är den viktigaste faktorn.

Hur man än vänder och vrider på detta fenomen, adoption, så är det något som alltid är återkommande, bemötandet! Forskare pratar om andra faktorer i ursprunget som kan ha betydelse men det verkar trots det alltid hamna på att det är bemötandet som är den faktorn som väger tyngst.

Ursprunget verkar de flesta av respondenterna vilja utforska men inte på något negativt sätt. Att söka sina rötter behöver inte betyda att de adopterade mår dåligt utan det kan bara vara att de vill se

landet de föddes i. Ursprunget kan skapa en dubbelhet som skapas utifrån att de adopterade har två uppsättningar föräldrar och två länder att förhålla sig till. Som jag ser det så har Patrik och Astrid en sådan känsla, en känsla av att de har ett ben i varje land. Rasa och Stina känner inte denna dubbelhet utan de ser det bara som positivt att ha två länder att förhålla sig till. Som jag tolkar det så anser de att de är svenska och att ha det andra landet är bara en bonus.

När det gäller *kategoriseringar* och *diskriminering* så kan man säga att det upplevs av alla respondenter en viss diskriminering. I vilken mån skiljer sig markant åt. Forskning talar för att rasism är ett socialt faktum och att de adopterade bor i ett svenskt samhälle och att deras utseende är ett sätt att särskilja dem från majoriteten (Barfoed 2008). I samhället råder det en vilja att ordna och kategorisera för att få en förståelse och det skapar kategorier såsom icke-vit eller icke-skandinavisk. Andersson (2010) menar på att vi i samhället ofta kategoriserar de som är internationellt adopterade utifrån vad de inte är. Jag tycker att det är respektlöst att göra det. Jag anser att det tar bort deras identitet, det blir ett frågetecken; ok jag är icke-vit, men vad är jag? Om man istället skulle säga att det är en asiatisk kvinna så får den personen en identitet, en historia. Detta i sin tur blir också fel för vad ser vi då i den som är adopterad från Korea, vi ser en asiatisk kvinna men hon är ju svensk!

Både Patrik och Astrid har en historia av vardagliga glåpord som jag tror kan ha påverkat deras syn på sig själva, kanske är det bemötandet som har skapat denna sortens dubbelhet och kluvenhet? Rasa och Stina däremot har inte varit med om vardagliga glåpord utan har blivit accepterade för vem de är. Kanske kan en rimlig slutsats av det vara att det är därför de inte upplever denna kluvenhet.

En socialkonstruktivist skulle hävda att kategorier skapas utifrån var vi sätter skiljelinjerna, vi bestämmer var gränserna ska gå och på så sätt ordnar vi i världen. Men Wenneberg (2010) menar på att världen inte är ett blankt papper som vi ordnar i utan det finns från början skillnader i verkligheten. Det är som jag ser det bara ett problem med vårt sätt att kategorisera samhället, att vi lägger värderingar i våra begrepp och kategorier och det skapar fenomen såsom rasism.

Jag anser att Wennebergs påstående om att rasism är en social konstruktion är mycket intressant, för om man inte tänker att man är en social produkt av vårt samhälle så kan man inte heller reflektera över världens alla fenomen. Det är bra att börja ifrågasätta världen och vad som händer i den. Vi är ”inkörda” i ett visst mönster men om vi är medvetna om det så kan vi reflektera över det och göra en förändring. Ta rasism som exempel, det är gamla tankesätt som har präglat människan i århundraden och det var inte förrän någon reflekterar över detta tankesätt som det skedde en förändring. Vi måste vara uppmärksamma på sociala konstruktioner som förs över från generation till generation för att skapa en bättre och tryggare värld för oss alla, hur vi än kommer till världen, gula, blåa, bruna eller vita.

7.1 Avslutande ord

Jag gick in i min studie med en tanke om att adoptionen i sig själv kan skapa att adoptivbarn mår dåligt i Sverige. Jag tänkte att denna resa som dessa barn får vara med om sätter spår. Efter studiens slut kan jag påstå att jag har ändrat inställning. Jag tror att det handlar om hur uppväxten yttrar sig för adoptivbarnen, får de god omsorg i sin adoptivfamilj, ett bra bemötande och så vidare, så är chanserna för att få en bra uppväxt goda. Jag tror att många adoptivbarn använder sig av som Andersson (2010) uttrycker det, adoptionen som en tolkningsram. Alltså, att en del som har blivit adopterade ”skyller” på adoptionen vid svåra situationer men det kan handla om helt andra saker, t.ex. händelser under uppväxten här i Sverige. Astrid är ett bra exempel på just det här. Astrid menade på att hon ofta tänker att ”jag är såhär för att jag är adopterad”. Hon använder sig av adoptionen i ett försök att förstå sig själv. En anledning till det tror jag handlar om att hon har läst om andra adopterade. Hon har läst att adopterade kan känna så här och det är på grund av en viss händelse. Det kan lätt bli att man speglar sig själv i andras historia. En annan sida av det hela är att det finns likheter i tankar och känslor. Det kan Rasa och Patrik vittna om. De är med en förening och har upptäckt att många tankar och funderingar som de själv har vittnar många andra adopterade om också.

Lindblad (2004) talar om undersökningar som visar på att det går ”tillräckligt bra” för våra adoptivbarn. Jag ställer mig genast frågan om detta är tillräckligt? Är det okej att fortsätta med adoptionsverksamheten om det bara är på bekostnad av några få som mår dåligt? Komplicerad fråga och jag har inte tillräckligt med kunskap för att kunna svara på den frågan. Dock känner jag, som Lindgren (2010) för en diskussion om, att det är viktigt att jobba på problematiken som finns i ursprungsländerna. Adoptionsverksamheten skapar ett vidmakthållande av landets problematik. Länderna måste jobba för att ta hand om de drabbade barnen i sitt land. Det måste ske en förändring som skapar trygga förhållande för våra barn i alla länder.

En annan fundering kretsar kring vad som styr adoption idag, tillgång och efterfrågan. Det finns idag många människor som har en längtan efter att adoptera ett barn. Det finns dock endast ett visst antal barn att adoptera bort och det leder till långa köer. Det leder dessutom till en illegal marknad, en marknad som inte följer lagar och konventioner, så kallade bebisfabriker enligt media. Jag anser att det är en mycket skrämmande utveckling som måste stoppas. Jag ställer mig frågan om detta är en marknad som vi kan undkomma? Finns det sätt att komma undan att barn blir brickor i ett ekonomiskt spel?

En svaghet i studien är att det är så få respondenter. Det går inte att dra några generella slutsatser och det är svårt att få en helhetsbild av de adopterades situation ute i världen. Det är viktigt att ta reda på hur det går för de som är adopterade till Sverige och som Lindgren (2010) framhåller så har samhället ett ansvar för hur livet gestaltar sig för de som kommer till Sverige genom adoption.

Lindblad (2004) nämner ovan att det idag råder en åsikt om att de adopterade har det ”tillräckligt bra” i vårt samhälle. Vi bör utforska ämnet mer för att se om det är tillräckligt.

8 REFERENSER

- Ahrne, G & Svensson, P (2011) *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber
- Andersson, Malinda (2010) *Blodets och rötternas logik*. Västerås: Edita västra Aros
- Barfoed, Elizabeth Martinell (2008) *Berättelser om adoption*. Lund: Socialhögskolan
- Berger, Peter L & Thomas Luckmann (1966/1998) *Kunskapssociologi*. Stockholm: Wahlström & Widstrand
- Carlberg, Margareta & Karin Nordin Jareno (2007) *Internationellt adopterade i Sverige*. Stockholm: Gothia Förlag
- Föräldrabalken (1949:381) *Sveriges rikes lag*. Stockholm: Norstedts Juridik
- Goffman, Erving (1959) *Jaget och maskerna*. Stockholm: Prisma
- Goffman, Erving (1963) *Stigma, Den avvikandes roll och identitet*. Stockholm: Norstedts akademiska Förlag
- Haag-konventionen, *Om skydd av barn och samarbete vid internationella adoptioner* (1993)
- Jönson, H (2010) *Sociala problem som perspektiv, En ansats för forskning och socialt arbete*. Malmö: Liber
- Landerholm, Lotta (2003) *adopterad, Lämnad. Vald. Och sen?* Stockholm: Alfabeta Bokförlag AB
- Lindblad, Frank (2004) *Adoption*. Lund: Studentlitteratur
- Lindgren, C (2010) *Internationell adoption i Sverige, Politik och praktik från sextioal till nittioal*. Stockholm: MIA
- Meeuwisse, A, Swärd, H, Eliasson-Lappalainen & Jacobsson, K (2008) *Forskningsmetodik för socialvetare*. Stockholm: Natur& kultur
- Personuppgiftslagen (1998:204) 1 §
- Regeringsutredning, *Adoption av utländska barn* (1967)
- SOU (2003:49) *Adoption- till vilket pris?* Socialdepartementet: Fritzes
- Vetenskapsrådet (2012) ”*Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*” (elektronisk)
http://www.vr.se/download/18.6b2f98a910b3e260ae28000360/HS_15.pdf
- Wenneberg, Sören Barlebo (2010) *Socialkonstruktivism- Positioner, problem och perspektiv*. Malmö: Liber

BILAGA

Bilaga 1. Teman till innehållsanalysen och intervjuerna

Bakgrund - När blev adopterad, vilken ålder, från vilket land?

Ursprung - Har du sökt ditt ursprung? Om ja, hur och i vilken utsträckning, landet, biologiska föräldrar? Om nej, beskriv?

- Har du tänkt på det? Om ja, på vilket sätt? Om nej, beskriv?

- Vad vet du om ditt ursprungsland?

- Om möjligt, beskriv en känsla för hur det upplevs att vara född i ett land och bo i ett annat? Är det något av betydelse?

- Betydelsen av att vara adopterad?

Kategorisering - Har du erfarenheter av kategoriseringar? Om ja, När (ålder) var det du fick erfarenheter av det, engångsföreteelse eller återkommande?

- I vilka sammanhang fick du dessa erfarenheter?

- Vad anser du att kategoriseringar av olika slag har/har haft för inverkan på dig?

Diskriminering- Har du upplevelser av diskriminering (med anknytning till adoptionen)? Om ja, när (ålder) och i vilka sammanhang?

- Har det påverkat dig att ha ett utländskt utseende, i så fall hur?

- I bemötande med nya människor, behöver du förklara att du är adopterad?